זיבעצנטער יאָהרגאַנג
№ 26
פרייז 20 גראָשען · „CZENSTOCHOWER ZAJTUNG"

טשענסטאָכאָווער צייטונג

פרייטיק יעדען פרייטאג
Piątek 1 lipca 1938 | ליכט-צינדען 7.47 | פרייטאג פ' קרח ב"ד תמוז תרצ"ח

Bibljot. Jagiellońska
Kraków
św. Anny 19

ADWOKAT
Dr. DAWID STOBIECKI
przeniósł kancelarję
na ul. B. Joselewicza № 13
(nowy dom naprzeciwko Fabr. Kapeluszy)
Telefon 23-01.

דאַנקזאַגונג פאַר'ן קוואַליפיצירטען מוהל ה' קרישעק.

דערמיט דריקען מיר אויס דעם הערצליכסטען דאנק דעם שטודירטען מוהל ה' **אברהם משה קרישעק, נייער מאַרק 13** פאַר'ן היגעניש'ען און אַהנשמערצליכען אדורכפיהרען די מילה-אָפּעראַציע פון אונזער זעקס-וואָכעדיג זוהנדעלע, וועלכעס האט ארויסגערופען גרויס בעוואונדערונג און בעגייסטערונג ביים אַנוועזענדען **ד"ר סאָבאָל** ווי אויך ביי אלע אַנוועזענדע געסט.

פאַמיליע ראָזענצווייג, טשענסטאכאוו, ווארשאווער 3.

פייערלעשער-זאַל. נאָר 2 טעג!

נידער מיט דער מרה-שחורה! — אַלע ווילען לאַכען!
גאַסט-אויפטריטען פון שטערן פון דער יודישער ביהנע

דינה האַלפּערן

מיט איהר געקליבענעם אַנסאַמבל.
שבת, ד. 2 דח. 4 נאָכמ. צו ביליגע פרייזען און 9 אָוונט, זונטאָג, ד. 3 דח. 9 אָוונט
פרעמיערע פון גרויסען לאַך-ספּעקטאַקל

די גרויסע ירושה

מוזיקאַלישע קאָמעדיע אין 3 אַקטען
אַנסאַמבל: סעם בראָנעצקי, פּאַלא גארבאַזש, משה גארבאַזש, פּיווול סיוואַק, מאַקס קאָנאַרסקי.

בילעטען-פאָרפערקויף אין דרוק. פון ה' באָטשאַן, שבת פון 11 פריה אין קאַסע.

זונטאָג ד' תמוז תרצ"ח דעם 3 טען יולי 1938 י. 3 נאָכמיטאָג אין ערשטען טערמין, 4 נאָכמיטאָג אין צווייטען טערמין אין אייגענעם לאָקאַל קומט פאָר

די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „לינת הצדק" איז וויעלון

אַלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען.

אין צווייטען טערמין 4 נאכמיטאג קומט פאָר די פערזאמלונג גילטיג ביי יעדער צאָהל מיטגלידער.

די פערוואַלטונג פון „לינת הצדק" אין וויעלון.

דער ערשטקלאַסיגער

פוטער-ווערקשטאַט פון די ברידער אַבערמאַן

איז פון 1-טען יולי ד. י.

איבערגעטראָגען געוואָרען

אין לאָקאל פון דער פירמע

אײדעלמאַן, פּילסודסקי № 7

מיר נעמען אָן איינצופּעקלען פוטערס.

האַנדווערקער-שולע

אין טשענסטאָכאָוו גאַרנצאַרסקאַ 8

מאַכט בעקאַנט, אז די איינשרייבונגען אויפ'ן נייעם שול-יאָהר וועלען דויערען ביז'ן 1 יולי ד. י.

די צאָהל פּלעצער איז בעגרעניצט.

Z okazji ukończenia nostryfikacji dyplomu lekarskiego życzymy zięciowi naszemu D-rowi IZAAKOWI FREJLICHOWI i Córce naszej wiele szczęścia i powodzenia na dalszej drodze życia.
Rodzice, Babcia i Rodzeństwo

Kochanemu naszemu siostrzeńcowi D-rowi Izaakowi Frejlichowi i Żonie jego serdeczne życzenia gratulacyjne z intencji ukończenia nostryfikacji dyplomu lekarskiego składają
A. M. Berkowiczowie i N. Gliksmanowie, Wieruszów

אונזער פריינד לייב בערקאָוויטש און פרוי
צום בעקומען דאָקטאָראַט פון זייער איידעם **ד"ר יצחק פריילִיך** — א הערצליכען מזל-טוב.
יודל רינג און פרוי, אליי קאָרן און פרוי

אויך אונזערע וואונשען פאר דער פאמיליע **בערקאָוויטש און פריילִיך**
לייב יאַקובאָוויטש און פרוי

אונזער קוזין און שכן **יצחק פריילִיך** צום בעקומען דעם טיטול דאָקטאָר-מעדיצין
ווינשען פיעל גליק און הצלחה
צבי וואָלמאַן און פרוי, פייוויש סקושיניא און פרוי
מרדכי זיידלער און פרוי, וויעלון

אונזער ג' מיטאינהאבער ה' לייב בערקאָוויטש און פרוי צום בעקומען דאָקטאָראַט פון זייער איידעם
ד"ר יצחק פריילִיך ווינשען פיעל הצלחה
Młyn Amerykanka i Patent w Wieluniu

פאַרבעריי און כעמישע וועשעריי

„BENETA"

פאַבריק און קאַנטאָר: ב. יאָסעלעוויטשאַ 11

פּילִיע 2-טע אַלעע 16 (הויז פון ה' זימיך)

מענער-קראַגענס ווערען ווייטער געוואַשען מיט דויערהאַפטען שפּיגעל-גלאַנץ צום פרייז **10 גר.**

ספּעציאַליטעט:

1) אויפפרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס, 2) פארבען לויט מוסטערן, 3) רעמאַשירען (אַרויסנעמען פלעקען אָהן וואַשען אויפ'ן אָרט), 4) כעמישרייניגען און פּאַטאָנירען קאַפּעלושן. די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון אַן אַבסאָלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע שולע אין ווארשא מיט לאַנגיעהריגער פּראַקטיק

Zarząd Towarzystwa „BEJS-LECHEM" w Częstochowie,
niniejszym wyraża swemu koledze p. DAWIDOWI DOBRZYŃSKIEMU swe szczere współczucie spowodu śmierci brata Jego

b. p. inż. Bernarda Dobrzyńskiego

W imieniu Zarządu T-wa „Bejs-Lechem"
Prezes: JÓZEF IMICH.

Członkowi Komisji Rewizyjnej p. Dawidowi Dobrzyńskiemu spowodu śmierci brata Jego

b. p. inż. Bernarda Dobrzyńskiego

wyraża swe szczere współczucie
Zarząd T-wa „Gemilas Chesed"
Piłsudskiego 31.

W niedzielę, dn. 3 lipca r. b. o godz. 11-30 przed poł. w pierwszą bolesną rocznicę śmierci ukochanej żony i matki naszej

b. p. **Mieczysławy** z Cymermanów **Kornwasser**

odbędzie się nad grobem Zmarłej nabożeństwo żałobne i odsłonięcie pomnika, na które krewnych, przyjaciół i znajomych zapraszają

MĄŻ i SYN.

Odjazd autobusów z domu przy ul. N. Marji Panny 11 nastąpi punktualnie o godzinie 11-ej.

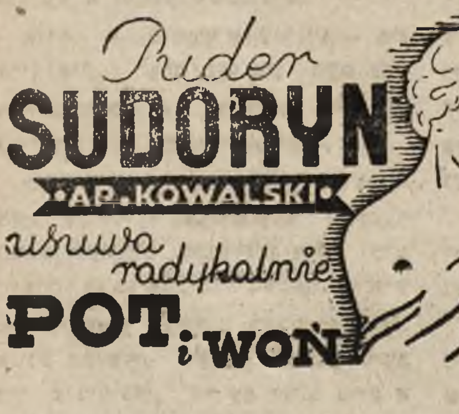

przez cały świat, usuwając ODCISKI bez bólu.—Przy kupnie żądać oryginalnego pudełka LEBEWOHL Na każdym plasterku jest ten napis
LEBEWOHL

FARBIARNIA i PRALNIA CHEMICZNA

„KRYSZTAŁ"

ul. Berka Joselewicza i Warszawska 37.

...קליענטען, אז איצט ווערט געוואשען מיט א הערליכען שפּיגעל־גלאַנץ, וואס איז נאָך ביז איצט אין טשענסטאָכאָוו נישט געווען.
צו איבערצייגען וועגען דעם די קונדשאַפט האָבען מיר
פערביליגערט די פרייזען:
א קאָלנער מיט א הערליכען גלאַנץ **10 גר.**
א העמד — — — 40 „
...זענען פערביליגערט געוואָרען די פרייזען אויף כעמיש וואשען פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ'ן אָרט.
ספּעציאַליטעט: פארבען לעדערנע קורטקעס

דער קדוש פון ראש פנה

דער טויט-אורטייל אויפ'ן יונגען בית"ר'י שלמה בן יוסף איז אויסגעפיהרט געוואָרען. ס'האבען נישט געהאָלפען אלע בקשות און תחנונים, פעטיציעס און פּראָטעסטען—די ענגלישע אדמיניסטראציע אין ארץ ישראל האט זיך געטהון דאס איהריגע, אומגעבראַכט א יונג לעבען אויפ'ן מזבח פון קאַמף פאַר א ניי, פריי ארץ ישראל.

אלע יודען אין דער גאַרער וועלט זענען עמפּפערט צוליב דעם גרויזאמען טהאַט פון די ענגלענדער; זייערע הערצער זענען אנגעפּולט מיט טרויער און זיי בעוויינען דאס יונגע לעבען, וואס איז אַװעקגענומען געוואָרען פון איינעם פון אונזערע שענסטע זיהן.

און דאָך! און דאָך מוזען מיר אפילו אין טראַגישסטען מאָמענט אויך געפינען א טרייסט, ווייל אויב מיר וועלען בעטראכטען, ווי אזוי דער נאָך יונגער בית"ר'י איז געשטאָרבען, ווי אזוי ער איז מיט געזאַנג געגאנגען צו דער תליה, וועט פאַר אונז קלאָר ווערען, אז דאס יונגע פערגאָסענע בלוט איז נישט אומזיסט. אויב ביי אזא יונגען יודען איז דער מוט אין אָנבליק פון דער תליה נישט געפאַלען, אויב ער האט אין דער לעצטער מינוט געקאָנט אויסשרייען: **„איך וויל שטאַרבען, ווי א מאַן אין בית"ר'י, איך בין שטאָלץ צו זיין דער ערשטער קרבן פאַר'ן יודישען פאָלק", איז א סימן,** אז דאס בלוט, וואס ווערט פערגאָסען פאַר'ן דעראָבערען ארץ ישראל, וועט ברענגען פרוכטען. אויב ביי א פאָלק איז דער טיעפער גלויבען און דאס שטרעבען צו ערָאָבערען ארץ ישראל אזוי טיעף איינגעוואָרצעלט, אז מען גיט אָב דאס לעבען מיט שמחה און געזאַנג, איז דער בעסטער בעווייז, אז עם ישראל חי, אז דאס יודישע פאָלק וועט ערָאָבערען זיין לאנד.

פערהייליגט ווערט ביים גאנצען יודישען פאָלק דער אנדענקען פון דעם העלדישען יודישען קרבן, וועלכער האט פרייוויליג אָבגעגעבען זיין יונג לעבען, כדי ארויסצוטראגען פאַר דער גאנצער וועלט דעם פּראָטעסט פון יודישען פאָלק.

מיר בויגען דעם קאָפּ מיט עהרפורכט ביי דעם פרישען קבר אויפ'ן בית עולם אין ראש פינה, אויף וועלכען עס רוהט איינער פון אונזערע שענסטע יודען פון אונזער אוראַלטען קדושים לעגיאָן. דערביי אָבער ווערען אונזערע הערצער אָנגעפּולט מיט שטאָלץ און מוט, אז מיר זענען נישט דאס פּחדנות'דיגע פאָלק, ווי עס ווילען אונז פערשרייען אונזערע שונאים, נאָר מיר פערמאגען אויך שטאָלצע און מוטיגע העלדען, וועלכע געהן מיט טאנץ און געזאַנג צום טויט פאַר דער גרויסער הייליגער אידעע פון עראָבערען אונזער ארץ ישראל.

דער העלדישער טויט פון קדוש שלמה בן יוסף וועט דערוועקען מוט ביי טויזענדער יונגע יודען צו קעמפען פאַר ארץ-ישראל, ווי עס פּאַסט פאַר דער ווירדע פון א פאָלק, וואס קעמפט פאַר זיין לעבען.

ש. פ.

קורצע ידיעות פון דער וואָך.

— מיטוואָך 8 א זייגער אין דער פריה, אויפ'ן ציטאדעל-הויף און עכו, איז אויסגעפיהרט געוואָרען די עקזעקוציע איבער'ן בית"רי שלמה בן יוסף. ער איז געגאנגען צו דער תליה רוהיג און מיט אנ'אויפגעהויבענעם קאָפּ. די קבורה איז פאָרגעקומען אין ראש פינה, אונטער דער וואך פון מיליטער און פאָליציי. אין צוזאמענהאַנג דערמיט האט דער הסתדרות-העובדים, ארויסגעגעבען אנ'אויפרוף אָבצושטעלען די אַרבייט אין אלע ארבייטס-צווייגען. די בנינים פון הסתדרות-העובדים און אנדערע עפענטליכע אינסטיטוציעס זענען דעקאָרירט מיט שוואַרצע פאָהנען.

— אין צוזאמענהאַנג מיט'ן אויספיהרען דעם אורטייל איבער שלמה בן-יוסף איז אין ווארשא פאָרגעקומען א בעראַטונג פון אלע צענטראל-קאָמיטעטען פון די רעוויזיאָניסטישע אָרגאַניזאַציעס, וואס זענען אַנגעשלאָסען אין דער נ. צ. אָ. אויף דער דאזיגער זיצונג איז בעשלאָסען געוואָרען צו פּראָקלאַמירען די נאהנטסטע 7 טעג אָלס טרויער-טעג. אלע פּארטיי-מיטגלידער זענען אויפגעפאָדערט געוואָרען צו טראגען במשך פון די 7 טעג טרויער-אָרעם בענדער און אָבצייכענס פון שוואַרצער קרעפּע. די נ. צ. אָ. האט אויך ארויסגעשיקט א טרייסט-דעפּעשע צו דער מוטער פון בן-יוסף און אנ'ערמוטיגונגס-דעפּעשע צום נשיא וול. זשאַבאָטינסקי

— די מוטער פון דער ענגלישער קעניגין, די גרעפין סטרעטמאָר איז געשטאָרבען אין עלטער פון 76 יאהר. אין צוזאמענהאַנג דערמיט איז דער פאָרשטעהענדער וויזיט פון ענגלישען קעניגליכען פּאָר אין פּאריז אָבגערופען געוואָרען און וועט פאָרקומען ערשט אין מאָנאַט יולי.

— לויט א ידיעה פון א פראַנצויזישער צייטונג איז דער סאָוויעטישער אַמבאסאדאָר אין פּאריז סוריץ, וועלכער וויילט אויף אורלויב אין מאָסקווע, אַרעסטירט געוואָרען און עס איז געגען איהם פערפיהרט געוואָרען א אויספאָרשונג.

— די שפּאַנישע אמבאסאדאָרען אין פּאריז און אין לאָנדאָן האבען בעת'ן דעמאַרש ביי דער פראַנצויזישער און ענגלישער רעגירונג געגעבען אָנצוהערען, אז אין פאַל, ווען אָפענע שטעדט אין שפּאַניען וועלען ווייטער באָמבאַרדירט ווערען, וועט די שפּאַנישע רעגירונג נישט בלויז אָנווענדען רעפּרעסיעס געגען די אויפשטענדער, נאָר אויך באָמבאַרדירען איטאַליענישע שטעדט. ענגלאַנד און פראַנקרייך האבען קאַטעגאָריש געוואָרענט די באַרסעלאָנער רעגירונג געגען אזעלכע שריט.

— קיין פּאריז איז שוין אָנגעקומען דער שעף פון דער אַמעריקאַנער דעלעגאַציע צו דער עוויאן קאָנפערענץ מר. טיילאָר, וועלכער פיהרט אָן מיט דער צוגרייטונגס טעטיגקייט פון דער דאָזיגער קאָנפערענץ. אין דער שפּיץ פון דער ענגלישער דעלעגאַציע שטעהט לאָרד ווינטערטאָן, וועלכער איז א געגנער פון ציוניזם. אויף דער קאָנפערענץ וועלען אנטיילנעמען 30 מליכות.

— אין רעזולטאט פון די געשפּרעכען, וועלכע זענען פאָרגעקומען צווישען לאָנדאָן, פּאריז און רוים, האט מוסאָליני מסכים געווען צו ווירקען אויף דעם גענ. פראנקאָ, אַז ער זאָל נישט אטאקירען ענגלישע שיפען אין די שפּאַנישע פּאָרטען. דערווייל זענען ווייטער באָמבאַרדירט געוואָרען 2 ענגלישע שיפען, וועלכע זענען אונטערגעגאנגען און א גרויסער טייל פון דער מאַנשאַפט איז דער'הרג'עט געוואָרען.

— פון דייטשלאַנד ווערען סיסטעמאַטיש ארויסגעשיקט סאָוויעטישע בירגער. די לעצטע חדשים זענען ארויסגעשיקט געוואָרען 600 פּערזאָן, דערונטער העכער 400 יודען.

— דער אַראַבישער טעראָר האט זיך פערשטאַרקט מיט א געוואַלדיגער קראַפט און זיך איבערטראַגען בעזונדערס אין די גרעניץ קוואַרטאַלען צווישען יפו און תל-אביב. עס איז געקומען צו שווערע צוזאמענשטויסען צווישען אַראַבער און יודען און עס זענען געפאַלען פרישע קרבנות. עס זענען אויך דער'הרג'עט געוואָרען 2 אראבער און 7 שווער פערוואונדעט.

— אין זאַל פון העכסטען געריכט אין ווארשא איז פאָרגעקומען די ערשטע זיצונג פון נייעם הויפּט-אַדוואָקאַטען ראַט. די 36 מיטגלידער פון הויפּט-ראַט האבען געזאָלט צוקאָפּטירען נאָך 6 מיטגלידער. אין דער אָבשטימונג זענען געוועהלט געוואָרען 6 ענדעקישע אַדוואָקאַטען, אזוי אז די מעהרהייט אין הויפּט ראַט בעשטעהט פון ענדעקעס. צווישען די 42 מיטגלידער פון נייעם הויפּט-אַדוואָקאַטען-ראַט געפינען זיך 5 יודען.

— אין ווארשא איז פאָרגעקומען א צוזאמענפאָהר פון די לעגיאָניסטען אויף וועלכען עס איז אנוועזענד געווען מאַרשאַל רידז שמיגלי, וועלכער האט געהאַלטען א בעגריסונגס רעדע. אלס הויפּט-קאָמענדאַנט פון די לעגיאָניסטען איז געוועהלט געוואָרען מיניסטער אולריך. דער צוזאמענפאָהר האט זיך ערקלערט גרייט צו שטיצען דעם „אָזאָן".

— אין לובלין זענען פאָרגעקומען גרויסע פייערליכקייטען פון דער „חגיגת התורה" צוליעב דעם סיום פון ש"ס און צוליעב דעם סיום פון א ספר תורה, וואס איז געשריבען געוואָרען דורך העכער 100 טויזענד יודען פון דער גאַנצער וועלט. אין דער פייערונג האבען זיך בעטייליגט פיעל טויזענדער געסט און 400 רבנים און רביים. עס זענען אויך געקומען דעלעגאַטען פון אויסלאַנד.

— פון זיכערע קוועלען ווערט מיטגעטיילט, אַז די סאָוויעטישע רעגירונג האט זיך ענטשלאָסען צו געבען כינע די ווייטגעהענדסטע הילף געגען יאפּאַן. אין יולי זאָל זיך מאַרשאַל טשאַנג-קאַי-שעק צונויפטרעפען מיט'ן מאַרשאַל בליכער אויף דער טעריטאָריע פון סאָוויעטיש מאנגאָליען.

— צווישען טערקיי און פראַנקרייך איז דערגרייכט געוואָרען א הסכם אין קאָנפליקט וועגען סאנדזשאַק אלעקסאַנדרעטע.

— פראַנצויזישע בענק האבען געגעבען דער כינעזישער רעגירונג א הלואה פון 150 מיליאָן פראַנק אויף פונאַנדערצובויען די באַהן-ליניעס אין דרום-כינע.

— אַראַבישע באַנדעס האבען בעשאָסען די קאָלאָניעס ראש-פינה, משמר-העמק און כפר חסידים. אין אלע פאַלען זענען די טעראָריסטען פערטריבען געוואָרען דורך די קאָלאָניסטען און הילפס-פּאָליציי.

א וויכטיגע אויספאָרשונג פון דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער סעקציע ביים יוו"א

די עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע סעקציע ביים יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, וועלכע שטעהט אונטער דער אָנפיהרונג פון יעקב לעשטשינסקי, האט אונטערגענומען א פּרוב פעסטצושטעלען די גרויס פונ'ם סאָציאַל-קולטורעלען בודזשעט פון פּוילישען יודענטום.

די דאָזיגע אויספאָרשונג, וואס שטעלט זיך א חוץ וויסענשאַפטליכע אויך פּראַקטישע ציעלען, דאַרף ארומנעמען די יודישע פילאַנטראָפּישע חברות מכל המינים, אלע אינסטיטוציעס פון סאָציאַלען שוץ און מעדיצינישער הילף, דאס געזעלשאַפטליכע שול-וועזען, גמילת-חסדים-קאַסעס און אנדערע ווירטשאַפטליכע הילף אינסטיטוציעס, די סאָציאַלע הילף-טעטיגקייט פון די קהלות אד"גל.

אלע דערמאָנטע חברות און אינסטיטוציעס ווערען געבעטען בייהילפיג צו זיין די קאָרעספּאָנדענטען פון דער סעקציע ביים זאַמלען די נויטיגע ידיעות און מאַטעריאַלען.

די פריינד פון דער יודישער וויסענשאַפט אין אלע שטעדט און שטעדטלעך אין פּוילען, וואס האבען אַנ'אינטערעס פאַר דער דאָזיגער וויכטיגער אויספאָרשונג, קענען זיך ווענדען נאָך אָנווייזונגען און אינסטרוקציעס לויט'ן אַדרעס:

Tow. Przyjaciół Żyd. Inst. Naukowego, Wydział Ekon.-Statystyczny, Warszawa, Chłodna 2 m. 4.

א מיספּערשטענדניש...

קליינער פעליעטאָן

אייגענטליך איז דער „נאָק-אַוט", וועלכען דער נעגער לואיס האט דערלאַנגט דעם נאַצישען טשעמפּיאָן מאַקס שמעלינג, נאָר א צופעליגקייט, ווי בכלל אלע קאַמפּען, וואס קומען פאָר סיי צווישען יחידים און סיי צווישען מלוכות. כל דאלים גבר – ווער עס איז פּינקט דאמאָלס, אין מאָמענט פון קאַמף, שטאַרקער, כיטרער – דער געווינט. אויך אין דער דיפּלאָמאַטיע געווינט מען אָפט מאל נאָר צוליעב א צופעליגקייט. ס'האט דאָך געקאָנט גרייליך מעגליך זיין, אַז שמעלינג זאָל בעווייזען פריהער דעם נעגער אונטערצוהאַקען די זייטען, נו, וואלט דאס אויך נישט געווען א צופעליגקייט?

מאכט מען אבער פון דעם דאזיגען באָקס מעטש א נאַציאָנאַלען ענין, וויל מען אָבער אין דעם צופעליגען באָקס-מעטש, וואס ציוי ריזען קעמפען צווישען זיך און נעמען דערפאַר א גוטע אפּותיקא, אומוואַרפען אזא הערליכע טעאָריע ווי עס א'ז די ראַסען-טעאָריע, איז עס א מיספּערשטענדניש.

אויב א מיספּערשטענדניש – איז צריך עיון, דאַרף מען אין דעם ענין אריינטראכטען און צולייגען אויף טעלער'לעך אויף אונזער שטייגער.

וואס איז אייגענטליך דאָ פאָרגעקומען? צוויי פּראָפעסיאָנעלע באָקסער האבען געוואָלט פערדינען געלד מיט זייערס אנ'אויפטריט, האבען זייערע אינטערנעמער געמאַכט רעקלאַמע. נאַאיווע מענשען, וועלכע האבען ליעב זיך צוצוקוקען, ווי עס זעהט אויס א מלחמה אין מיניאַטור, האבען געקויפט בילעטען, אזוי אז די מענעדזשערס האבען געמאכט א גוט געשעפט. אַלץ וואלט געווען וואויל און גוט, ווען נישט דאָס, וואס היטלער-דייטשלאַנד האט פון דעם געמאכט א נאַציאָנאַלען ענין.

„דויטשלאַנד, דויטשלאַנד איבער אלעס" – האט מען געהערט זינגען די דייטשע סאָלדאַטען בעת'ן קריג. דאס האט געהייסען נאָך דאמאלס איידער היטלער איז געקומען צו דער מאכט, דאָן נאָך האבען זיך די דייטשען געהאַלטען פאַר די אתה בחרתנו, אַז נאָר זיי זענען די אויסדערוועהלטע, אַז נאָר פון דאס „דייטשע וועזען" וועט ווערען „די גאנצע וועלט גענעזען" און העכער 4 יאהר האבען זיי זיך געשלאָגען מיט דער גאנצער וועלט, ביז ענדליך „דויטשלאַנד איבער אלעס" האט געקריאַכט און איז ארויס פון דער מלחמה א צובראָכענע. האט מען דאָך געמיינט, אז שוין, דער אתה-בחרתנו וועט אויסגעוואָרצעלט ווערען, איז אבער געקומען די היטלעריאדע און האט דעם אתה בחרתנו איבערפאָרמירט אויף א גאַנץ אנדערען שטייגער, אויפגעבויט א גאנץ נייע טעאָריע, וועלכע וואַרפט אום אלע ביז דאמאלסדיגע פאָרמען, מיט איין וואָרט – ער האט געשאַפען א נייע תורה.

אינדערצייט אָבער ווען די אלטע דייטשען פאַר היטלער'ן האָבען זיך געגרויסט מיט זייער כח און דיסציפּלין און שטאָלצירט אויך מיט זייערע גייסטיגע ריזען, ווי הייגע, געטהע, שילער און אנדערע, האט היטלער מבטל געמאכט דעם גייסט און געבויט זיין וועלט-אנשויאונג בלויז אויף גבורה, גייסט – דאס איז אַנ'אויסטראכטעניש פון קאַרליקעס, פון דעפעקטיווע ברואים, וואס רופען זיך אויך מענשען, פאקטיש אבער – האַלטען די היטלעריסטען – קאנען אָנגערופען ווערען מענשען נאָר די יעניגע, וועלכע קאָנען זיך בעריהמען מיט זייער כח, און וואס א שטאַרקערע פּויסט א מענש האט, אַלץ חשוב'ער איז ער. אַלע פעלקער, וועלכע האַלטען פון דער פּויסט, זענען גוט; וואס מעהר באַרבאַריש אָבער א פאָלק איז, אַלץ העכער שטעהט עס, און כדי צו בעווייזען, אז דאס דייטשע פאָלק איז איבער אלעס, דאַרף עס ארויסווייזען מעהר באַרבאַרישקייט. דאָגענען די יעניגע מענשען, וועלכע האלטען זיך אין די אלטע פאָרמען און פלאַפּלען וועגען גייסט, דאַרפען פערניכטעט ווערען אלס איבריגע, צולעסטיגע ברואים.

דעם שטאַרקסטען שונא האט היטלער געזעהען אין יודישען פאָלק, וועלכעס האלט אין איין פּרעדיגען וועגען דער שיינקייט פון גייסט און נשמה. אָט די פערפלוכטע יודען האבען מיט זייער תורה פערסמט די גאנצע וועלט, דאַרף מען אָט די יודען עוקר מן השורש זיין. און נישט נאָר זייער גאָט און רעליגיע פערניכטען, נאָר אפילו די שפּראַצונגען, וואס זענען א פּראָדוקט פון דער יודישער אמונה אויך פערניכטען און צוליעב דעם דאַרף מען אויך מלחמה האַלטען מיט'ן קריסטענטום, וואס איז אַנ'אָבצווייג פון יודענטום.

מיט דער גרעסטער אכזריות האט היטלער דעריבער אָנגעהויבען א קאַמף געגען דער פערשאָלטענער יודישער ראסע, וואס איז לויט זיין מיינונג אַנ'אָבלייקענונג פון זיין נייער תורה פון ראַסען-ריינקייט און דעריבער נעשעהן אט די אלע אכזריות'ן געגען דער יודישער נאַציע און נישט נאָר געגען די פאַר הונדערט טויזענד יודען פון דייטשלאַנד גופא, נאָר ווי המן בשעתו, האט זיך אויך היטלער פערמאָסטען געגען דעם גאנצען יודישען פאָלק און אויך געגען די יעניגע, וועלכע זענען אָנגעשטעקט מיט יודישע באצילען.

ראַסען-ריין, שטאַרק, געצענדינעריש– איז נאָר די דייטשע נאַציע דאס איז דער סולת פון דער מענשהייט; די יודען און נעגער זענען מינדערווערטיגע ראַסען. די נעגער – צוליעב זייער שוואַרצען סטעמפּעל אויפ'ן קערפּער און די יודען – צוליעב זייער אינערליכער שוואַרצקייט פון דער נשמה, וועלכע פּרעדיגט רחמנות, יושר און עטיק.

איצט קומט מען צום עיקר. מאַקס שמעלינג, אַ קינד פון דער דייטשער ראַסע, פון אויסדערוועהלטען פאָלק, האט געוואָלט בעווייזען לויט היטלער'ס טעאָריע, אַז די שטאַרקסטע פּויסט פערמאָגען נאָר די דייטשען, האט ער זיך פערמאָסטען געגען איינעם, לויט זייער טעאָריע – פון דער נידריגסטער ראַסע – מיט א שוואַרצען נעגער, כדי צו בעווייזען, ווי ריכטיג עס איז זיין רבינס נייע טעאָריע, נו, איז דען דאס נישט קיין מיספּערשטענדניש, וואָרום ווי קומט דען, אז איינער פון היטלער'ס חסידים זאָל זיך איבערהויפּט פערמעסטען אין א קאַמף מיט אַ נעגער, מיט א פּאַריער, ווי פּאַסט דאָס, ער איז דאָך דערמיט מטמא די ראַסען ריינקייט, נו, אדרבה, ווער קאָן אויפקלערען דאס מיספּערשטענדניש?

אין דער געשיכטע לערנען מיר, אז דער קליינער דוד האט זיך פערמאָסטען אמאָל געגען גרויסען גלית, וועלכער איז געווען די פערקערפּערונג פון היטלער'ס טעאָריע. און דער קליינער דוד, דער משורר פון תהילים, דער רוחנות'דיגער פּאָעט, האט דאמאלס צושמעטערט נישט בלויז דעם פיזיש-שטאַרקערען גלית, נאָר ער האט אויך א סוף געמאכט צו דער איינשטעלונג, אַז גבורה, די פּויסט, איז דער שטאַרקסטער און איינציגער פאַקטאָר אין לעבען.

לואיס, דער שוואַרצער נעגער, האט מיט זיין שוואַרצער פּויסט אויך דאס מאָל אויף שמעלינג'ס באַקען און גוף געשטעמפּעלט, אז היטלער מיט זיין טעאָריע איז א מיספּערשטענדניש פון דער היינטיגער צייט, אז עס איז נישטאָ קיין אתה בחרתנו, קיין ראַסען-ריינקייט.

מען דאַרף אָבער אויך אָנווייזען, אַז דאס, וואס די נעגער פייערען אזוי דעם נצחון פון זייער ברודער און ווילען דערפון אויך מאכען א וועק-רוף צו נעגער-בעפרייאונג און נעגער-עמאַנציפּאַציע, איז אויך נישט מעהר ווי א מיספּערשטענדניש, ווייל נישט די נעגער זענען א מינדערווערטיגע ראַסע און נישט די דייטשען זענען א העכערע ראַסע. אלע מענשען זענען גאָט'ס קינדער, דייטש און נעגער, יוד און כינעזער, צו אלע געהער די וועלט, די זון וואַרימט פאַר אלע און דעריבער איז סיי דער משוגה-מאָדנער ראַסען-משוגעת און סיי די, וועלכע ווילען ארויסווייזען פערקעהרט און איבערהויפּט די אלע, וועלכע טיילען איין די מענשהייט אויף ראַסען און קאַסטעס – דאס אלץ איז נישט מעהר, ווי איין גרויס מיספּערשטענדניש...

סמאַל

ש. אָקסמאַן

ציפערן וואס באַאומרוהיגן

מיט וואס פאַר א מאָס ווערט געמאָסטען די קולטור פון א לאנד? מיט דער צאָהל צייטשריפטען, ביכער וואס ערשיינען אין בעטרעפענדען לאַנד, מיט דער צאָהל לעהר־אַנשטאַלטען, מוזעאום׳ס קונסט־זאַמלונגען? אמת, אַט דאס זענען די אומבעשטרייטבאַרע מאָסען פון קולטור, אָבער שווער איז מיט זיי זיך צו בענוצען און אויך אָפטמאָל געבען זיי נישט קיין קלאָרע אָבשפיגלונג פון קולטור־מצב פון דעם אינטערעסירטען לאַנד אָדער פאָלק. ס׳איז אָנגענומען, אז די בעסטע און ריכטיגסטע מאָס אויף צו מעסטען דעם גראַד פון קולטור פון א געזעלשאַפט, איז די צאָהל זייף וואס ווערט פערנוצט אין לאנד.

דאס „סטאַטיסטישע יאָהר־בוך״ גיט אָן די צאָהל זייף וואס איז פערנוצט געוואָרען אין פוילען אין יאהר 1933. אין דעם יאהר, האט אַנ׳איינוואוינער אין פוילען פערנוצט דורכשניטליך 0,9 קילאָ. זייף. כדי פעסטצושטעלען, אויב די דאָזיגע צאהל איז צו קליין אָדער צו גרויס, איז כדאי צו וואַרפען א בליק אויף די אויסלענדישע ציפערען פון דעם זעלבען געביט.

אזוי זעהען מיר, אז אין דעם זעלבען יאהר, פאַלט אויס אין אמעריקא 11,5 קג. זייף אויף אַנ׳איינוואוינער, אין דייטשלאַנד 10 קג. ענגלאנד 9,5 קג. אין דער שווייץ און אין בעלגיע צו 8 קג. מ׳קאָן זאגען, אז די דאָזיגע לענדער שטעהען קולטורעל אויף א גאַר הויכער מדרגה און מיר דאָ אין פוילען, זענען אויף א גרויסען מרחק פון זיי צוריקגעשטאנען. אפילו אין רומעניע, א לאנד שטארק אבגעשטאַנענס, ווערט פערנוצט 3 קג. זייף אויף אַנ׳איינוואוינער און אין ראַטען־פערבאַנד פאַלט אויס 1 קג. זייף יעהרליך אויף א קאָפּ.

*

די פוילישע „ליגע צו בעקעמפען דעם אַלקאָהאָליזם״, האט מיט א צייט צוריק פערעפענטליכט א בראָשור, אין וועלכער ס׳איז אָנגעגעבען געוואָרען ציפערן וועגען דער קאָנסומציע פון בראָנפען אויף א פערזאָן אין די פערשידענע לענדער. אזוי דערוויסען מיר זיך, אז אין בעלגיע פאַלט אויף די קאָנסומציע פון ריינעם טרונק־שפירט 1,36 ליטער אויף א פערזאָן, דייטשלאנד 1,19 ליטער, האָלאַנד 1,15 ליטער, שווייץ 1,09 ליטער, נאָרוועגיע 1,02 ליטער, ענגלאַנד 0,72 ליטער, איטאַליען 0,56 ליטער, אין פוילען פאַלט אויס די קאָנסומציע פון אַלקאָהאָל אויף א פערזאָן 1,41 ליטער. אויף דעם געביט האט פוילען געשלאָגען רעקאָרד.

דאָגעגען בראָנן־שפירט ד.ה. שפירט וואס ווערט גענוצט אויף טעכנישע און אינדוסטריע צוועקען, קאָנסומירט פוילען ווייניגער ווי אנדערע לענדער, אזוי למשל אין דייטשלאַנד ווערט אויף די צוועקען קאָנסומירט 74 פראָצענט פון דער גאַנצער אַלקאָהאָל פראָדוקציע, אין טשעכאָסלאָוואָקיי 52 פראָצ., עסטרייך 51 פראָצ., פראַנקרייך 47 פראָצ., אונגאַרן 45 פראָצ. אין פוילען ווערט פערנוצט אויף טעכנישע און אונדוסטרי צוועקען 19,4 פראָצ. פון דער גאַנצער אַלקאָהאָל פראָדוקציע.

העכער 80 פראָצ. פון דער פראָדוקציע ווערט אויסגעטרינקען. אויך אויף דעם געביט, האבען מיר געשלאָגען רעקאָרד. דער זעלבער אויטאָר, האט אויפ׳ן סמך פון אָבשפּאָר געלד אויסגעפאָרשט אויב מיר זענען אומשטאַנד אזוי פיעל צו פערטרינקען. אָבשפּאָר־געלד פאַלט אויס אויף א פערזאָן:

אין פוילען	33 גילרען
אין טשעכאָסלאָוואָקיי	80 „
אין איטאַליע	181 „
אין שוועדען	333 „
אין דייטשלאַנד	741 „
אין דענעמארק	954 „
אין בעלגיע	1884 „
אין שווייץ	1909 „

די מסקנא פון די דאָזיגע ציפערן איז פאָלגענדע: אין פוילען שפּאָרען מיר אָב צו ווייניג געלד און טרינקען צופיעל אַלקאָהאָל.

*

דער פוילישער לעהרער־פעראיין, האט מיט עטליכע יאהר צוריק פערעפענטליכט ציפערן, וואס בעשטעטיגען, אז דורכשניטלעך, איז יעדער דריטער בירגער אין פוילען אַנ׳אַלפאַבעט צוזאמען מיט די קינדער אין פאָרשולעלטער געפונען זיך ביי 10 מיליאָן בירגער, וועלכע קאָנען נישט לעזען און שרייבען.

*

דער פעראיין פון פוילישע שטעדט, האט מיט צוויי יאָהר צוריק אויסגעשריבען אַנ׳אַנקעטע בנוגע דעם פערזענליכען צוזאַמענשטעל פון די שטעדטישע זעלבסטפערוואַלטונגען. אויפ׳ן גרונד פון די דערהאַלטענע מאַטעריאַלען איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז 21,3 פראָצ. בורמיסטזשען בעזיצען העכערע בילדונג, העכערע נישט פערענדיגטע—9,8 פראָצ., מיטעלע—33,1 פראָצ., נידריגע בילדונג—19,2 פראָצ.

די פוילישע שטעדט ווערען פערוואַלטעט דורך מענשען, וועלכע מעהר ווי איין דריטעל פון זיי האט אפילו נישט געענדיגט קיין מיטעל־שולע. כמעט 20 פראָצ. פון אַלע שטעדט אין פוילען האָט בורמיסטזשען, וועלכע בעזיצען קוים נידריגע בילדונג.

*

מיר האבען דאָ אָנגעגעבען די דאָזיגע אומעטיגע ציפערען, וואס רופען ארויס טרויעריגע געדאַנקען, מיט׳ן צוועק צו בעלויכטען דעם פאָהן אויף וועלכען עס ענטוויקעלט זיך און קומט פאָר א וויכטיגע פּאָליטישע געשעהעניש אין לאַנד—די יודען העצע.

אין א געזעלשאַפט אין וועלכע ס׳געפינען זיך מיליאָנען מענשען אַנאַלפאַבעטען, וועלכע טרינקען אזוי פיעל אַלקאָהאָל, שפּאָרען אָב ווייניג, נוצען אזוי ווייניג זייף און ווערען רעגירט דורך בורמיסטזשען. וואס ווייניג פון זיי בעזיצען הויכע בילדונג—איז א סכנה צו פערשפּרייטען שנאה־לאָזונגען, וואס צינדען די פאַנטאַזיע און רייצען די פרימיטיווע רויהע אינסטינקטען.

וואָלט דען נישט געווען פּאָזיטיווער און שפּעפערישער אַט די דאָזיגע מאַסען מענשען צו ערציהען איידער איינפלאַנצען אין זיי מענשען־האַס, וואָס מוז ווירקען דעסטרוקטיוו אין לעבען פון פאָלק און פון דער מלוכה?

ווען די דאָזיגע עלעמענטאַרע אמת׳ן וואָלטען פערווירקליכט געוואָרען און די אויבענדערמאַנטע טרויעריגע ציפערען פערקלענערט געוואָרען, דאַן וואָלטען פערשיט געוואָרען די קוואַלען פון בייז און שלעכטס אין לאַנד.

אין זאָרג פאַר דער צוקונפט

(א בריף פון ליטא)

אַ מאָדנע און גלייכצייטיג כאַראַקטעריסטישע דערשיינונג!

יודען וואַנדערען אויס פון ליטע!

אין די יאָהרען ווען די כוואַליעס פון יודען־האַס האבען זיך מעכטיג פונאַנדערגעגאָסען איבער די גרעסטע און קלענסטע אייראָפּעאישע מדינות, איז ליטע געבליבען צווישען די ווייניגע אינזלען, אויף וועלכען די יודען האבען ווייטער געפיהרט אַנ׳אומגעשטערט לייטיש לעבען פון גלייכע מיט גלייכע. די געשעפטען זענען געגאַנגען נישט שלעכט, די פּאָליטישע לאַגע איז געווען א סטאַבילע און אויפ׳ן קולטור־געביט האבען זיך ענטפלעקט ברייטע מעגליכקייטען פאַר אַ גרויסער און פערצווייגטער ארבייט. בקיצור אין פערגלייך מיט׳ן מצב פון דעם גרעסטען טייל פון די יודישע קיבוצים אין אייראָפּא און אויף אנדערע קאָנטיגענטען איז די סיטואַציע אין ליטע געווען פאַר די יודען אַ גינסטיגע, אַ דערפרעהענדע.

און דאָך האבען יודען אויסגעוואַנדערט!

פערלאָזען זייערע אַלטע איינגעזעסענע היימען, געוואָרפען זייערע איינגעפיהרטע געשעפטען, זיך געשיידט מיט דער נאָהנטער סביבה און געגאַנגען אין ווייטען וועג אריין זוכען נייע ערטער, וואו צו בויען פונדאַמענט א לעבען פאַר זיך און פאַר די קינדער. קיין צפון און דרום־אַמעריקא, קיין אפריקא, אויסטראַליען, קיין קאָלומביא, סאַן־סאַלוואַדאָר, ציילאָן און יאמאיקא—אומעטום, אין אלע ריכטונגען און אין אלע עקען פון דער ברייטער וועלט האבען באַהנען און שיפען געפיהרט יודישע עמיגראַנטען פון ליטע.

און געפאָהרען זענען יונגע און אַלטע, אָרימע און רייכע, בעלי־מלאכות, ארבייטער און סוחרים, דאָקטוירים און אינזשיניערען — דער גאַנצער פאַרבענרייכער יודישער סאָציאַלער ספּעקטאָר איז געווען פערטרעטען צווישען זיי.

געפאָהרען זענען נישט איינצעלנע, נאָר א סך. צום ערשטען מאל נאָך צעהנדליגער יאהרען האבען זיך איינגעפונען בעלנים אויסצוואַנדערען אין ווייטע עקזאָטישע לענדער, וואס מ׳קען נאָר מיט מיה געפונען אויף דער לאַנד־קאַרטע.

פרעגט זיך, פאַרוואָס? וואס האט געצוואונגען רוהיגע באַלעבאַטישע יודען צו נעמען אין די העגד דעם וואַנדערשטעקען און זוכען גליקען אויף נייע ערטער?

יעדענפאלס נישט קיין אומרוהיגער אוואַנטוריסטישער בעוועגונגס־גייסט. דער חשק צו אינטערעסאַנטע פערכאַפענדע איבערלעבונגען, דער דראַנג אין די ווייטע וועלטען, דאס שטרעבען נאָכצוייאָגען דעם „בלאָען פויגעל״ זענען פרעמד דער נאַטור פון תכלית׳דיגען, פּראַקטישען ליטווישען יודען. און אויב ער האט זיך שוין יאָ געריהרט פון זיין אָרט, זענען מסתמא געווען וויכטיגע, וואָגיגע סבות, וואס האבען איהם געשטויסען דערצו.

וואס פאַר סיבות?

בלויז איינע: די זאָרג פאַר די קינדער, פאַר דער צוקונפט, די דאגה פאַר׳ן ווייטען „מאָרגען״, פאַר דער עקזיסטענץ פון יונגען דור, פאַר די יעניגע, וואס ליגען איצט נאָך אין די ווינדעלעך אָדער לויפען ארום זאָרגלאָז אויף די שול־הויפען און אין גאַס. די אייביגע פראַגע וועגען דעם וואס עס וועט ווערען פון זיי, ווען זיי וועלען אויפוואַקסען, ווי אזוי זיי, די יונגע, וועלען זיך קענען בויען דאס לעבען דאָ אויף אַנ׳אָרט, מוטשעט און נאָגט אין הארצען פון יעדער יודישער מאַמע און פערשאַפט נישט ווייניג שלאָפלאָזע נעכט דעם יודישען פאָטער.

די צייט איז אַנ׳אונרוהיגע. די געשעהענישען וואָס מעקען אָב פון דער קאַרטע גאַנצע לענדער אין משך פון איין נאַכט און וואס בייטען רעזשימען אין מינוטען זענען געוואָרען א וואָכעדיגע טאָג־טעגליכע דערשיינונג אין אייראָפּא. די אונזיכערע פּאָליטישע לאַגע און די טריומפירענד־מאַרשירענדע נאַציסטישע פעסט לאָזען נישט בויען אויף לאַנג אַ סטאַבילע יודישע עקזיסטענץ און רויבען אוועק די מעגליכקייט פון א בעשיידענעם האָרעפּאַשנעם לעבענס־קאַמף אין אונזערע מקומות. ווער וויל עס אַנשאַפען זיך מאַיאָנטקעס, בשעת ער ווייס נישט צי זיי וועלען בלייבען אין זיינע הענד און ווען ער גלויבט נישט, אַז זיינע קינדער וועלען קענען געניסען דערפון! ווער טראַכט עס צו שפּאָרען געלד,

וואס געהערט, וואס געזעהן.

הפקר פריי...

עטליכע שנה כסדר האב איך ארום שפּאַצירט איבער „מעקס קע״ (די יודישע גאַסען אין אַלט־שטאָדט, איבערהויפּט די גאַרנצאַרסקע, נאַדרזשעטשנאַ, קאָזיע און אנדערע), בעטראַכט די איינגעוואָרפענע הייזלעך און בעדויערט די האַלבע חורבה׳ס, וועלכע זענען פערמשפּט איינגעוואָרפען צו ווערען. כ׳האב געהאַט דעם איינדרוק, ווי כ׳וואָלט געקומען צו גאַסט צו אַנ׳אַלטען בעקאַנטען, וועלכער ליגט א חולה־מסוכן אויפ׳ן טויטען־בעט און די ארומיגע קוקען אויף איהם מיט רחמנות־אויגען, אָבער העלפען קענען זיי נישט.

די דאָזיגע הייזלעך פון יענער געגענד האבען אין מיר אויפגעוועקט קינדער־זכרונות. די דאָזיגע הייזלעך זענען דאָך מיר געווען ליעב און נאהנט — דאָרט געבוירען געוואָרען, דאָרט די גליקליכע יוגענד פערבראַכט, אין חדר געגאַנגען און געחלומט דעם יוגענד טרוים... שטעה איך אזוי, קוק אויף די הייזלעך און פערטראַכט זיך וועגען יענע גליקליכע צייטען. אָבער די טערבייגעהענדע עלטערע יודען און פרויען, וועלכע האבען מיך דערקענט, האבען מיך אויפגעוועקט פון מיינע חלומות און מיט א טיעפען זיפץ מיר אָנגעוויזען אויף דעם חורבן, וואס ווערט אדורכגעפיהרט אין יענע גאַסען. די אָרימקייט איז דאָרט געווען גרויס, מען לעבט ממש מיט נסים; האט מען כאַטש געהאַט א דאַך איבער׳ן קאָפּ, איז נאָך געווען א האַלבע צרה, איצט אָבער, ווען ס׳איז געקומען די אורבאַניסטיק־גזירה, איז באו מים עד נפש, וואַלגערט מען זיך אונטער׳ן פרייען הימעל.

וואס אמאל ווערט אַלץ דאס רעדיל פון מענשען גרעסער און די זיצען נעמען אָן א מאַסען כאַראַקטער. כ׳האָב מורא געהאט עס זאל נישט אויסברעכען א מורא׳דיגע יללה, האב איך זיך מיט א תירוץ שנעל ארויסגעדרעהט. אין הארצען האט מיך אָבער געגאַגט א טיעפער וועהטאג, ווי דאס אָרימקייט אין יענע גאַסען איז הפקר פריי.

אויף דער נאַדרזשעטשנא גאַס, נעגען דער „ווארטא״, ביי די פישערקאַסטענס, האב איך געטראָפען יונגע חבריה זיך באָדען. איך בין צו נעהנטער און זיך צוגעקוקט. לכתחילה האָבען די יונגע יאַטען, דאס רוב שילער פון דער פאָוושעכנע, וועלכע זענען איצט פריי געוואָרען פון די למודים — צו מיר געהאט אונצוטרוי, און איינער מיט׳ן צווייטען האבען אָנגעהויבען צו רעדע אַ געהיימע שפּראַך, וואס איז פאַר מיר געווען אונפערשטענדליך, נאָר משער האב איך מיך געווען, אַז דאס איז געווען די רייד וועגען מיר. איינער פרעגט דעם צווייטען אויף זייער לשון צי ער ווייסט נישט, ווער איך בין און צי איז איהם נישט בעוואוסט צו וואס פאַר א צוועק איך בין דאָ אַהערגעקומען. זעהענדיג, אז איך בין נישט קיין געוואונשענער גאַסט, האב איך מיך פאַר זיי פאָרגעשטעלט, אַז אַמאָל מיט עטליכע דרייסיג יאָהר צוריק בין איך אויך געווען א קינד פון דער דאָזיגער גאַס און אַז מיט עטליכע פערציג יאהר צוריק בין איך דאָ אין איינעם פון די שכנות׳דיגע הייזער געבוירען געוואָרען און איצט בין איך געקומען בעזוכען מיין געבורטס אָרט. ערשט דאַמאָלס האבען די יאַטען מיט מיר אָנגעהויבען רעדען.

דער טייך „ווארטא״ אָדער ווי מיר פלעגען איהם רופען די „רזשיקע״, איז היינט שמאָלער ווי אמאל, נאָר דערפאַר איז ער טיעפער. די יאַטען אָבער שרעקען זיך נישט, באָדען און שווימען זעהר גוט, דאַן מאַכען זיי די סקאָקעס; זיי שטעלען זיך ארויף אויף אַ קלאָץ 2 מעטער די הויך און שפּרינגען אַריין אין וואַסער, דערביי מאַכען זיי די אַלע קונצען פון די גוטע שווימער אויף די שווים באַסיינען.

אגב, ווער איך געוואויר, אַז דאָרט, ביי די קאַסטענס, איז דאס איינציגע אָרט אין טשענסטאכאוו, וואו יודישע קינדער קאָנען זיך אין דער יעצטיגער צייט באָדען, נישט מורא האבענדיג פאַר קיין אויסטערלישעס. און כאָטש אויך דאָ ווערען זיי געשטערט דורך די פישערס, אָבער פאַר יודישע גזלנים האבען זיי קיין מורא נישט און באָדען זיך טאַקי פריי און פראַנק. ווער שמועסט בעת די פעריען, ווען מען דאַרף נישט געהן אין שולע, ליגען זיי א גאַנצען טאָג אין וואַסער ביי די קאַסטענס. אויף קיין קאָלאָניע פאָהרען זיי נישט, אין דער ענגער שטוב איז דושנע, טהון זיי זיך אָן דאס איינציגע פערגעניגען און באָדען זיך. דאָ זענען זיי באמת הפקר, פריי...

אַז עס איז נישטאָ קיין בעסערע געשעפטען...

דער הויך־סעזאָן פון די אַלגעמיינע פערזאַמלונגען איז שוין אוועק. דער עולם צופאַהרט זיך שוין—ווער אין באַד אַריין און ווער אויף זומער־וואוינונג, אזוי, אַז די געזעלשאַפטליכע אַרבייט ווערט אויף אַ פּאָר חדשים כמעט אינגאַנצען ווי אָבגעשטעלט. וואס דאַרפט איהר מעהר? אפילו די חברה־קדישא אַרבייט ווייניגער אין די היינטיגע חדשים...

פערהאָנען אָבער געזעלשאַפטען, וועלכע האבען צוליעב געוויסע סיבות נישט בעוויזען צו מאַכען אין דער געהעריגער צייט די אַלגעמיינע פערזאַמלונגען, מאַכען זיי איצט בחפזון. ס׳פערשטעהט זיך, אַז אויף די בחפזון׳דיגע פערזאַמלונגען קומען געצעהלטע מענשען, פונדעסטוועגען ווערען זיי פאַרמעל ערלעדיגט.

אַזאַ עהנליכע פערזאַמלונג איז פאַרגעקומען אין יוראַאיסטישען צענטער ביי דער נייער שוהל. עס איז געקומען סך־הכל אַ גאַנץ מנין, שוין אריינרעכענדיג די בעריכטס אָבגעבער אין דער צאָהל פון אַ מזומן, דאַן דעם מיטגליד פו דער רעוויזיאָנס קאָמיסיע, דאַן דעם, וועלכער לייענט פאַר דעם בודזשעט און סעקרעטאַר און אויך דריי פיער פערזאָן, וועלכע דאַרפען ווערען אויסגעוועהלט אלס מיטגלידער. איינער בלויז איז געווען, וואס האט געדאַרפט מיט זיך רעפרעזענטירען דאס „הויכגעשטעלטע פּובליקום״ — די מיטגלידער.

וועגען בעריכט וויל איך איצט נישט רעדען—דאס וועט דער לעזער געפינען אויף אַנ׳אַנדער אָרט אין דער היינטיגער צייטונג. ס׳איז אויך איבריג צו דערצעהלען, אַז עס זענען נישט געווען קיין דעבאַטען איבער׳ן בעריכט, אַז אַלץ איז געוואָרען אָנגענומען איינשטימיג און אַז די גאַנצע אַלגעמיינע פערזאַמלונג, וועלכע האט ארומגענומען א בעריכט פון העכער 14 חדשים, האט געדויערט עפּעס ווייניגער ווי 20 מינוט (דאס איז גראַד א מעלה...). געוואונדערט האט מיך אָבער, וואס מיט דער דאָזיגער אזוי געראָפענער מיניאַטור־פערזאַמלונג האט אָנגעפיהרט איינער פון די „פּראָפעסיאָנעלע״ פאָרזיצערס—דירעקטאָר פּרושיצקי.

נאָך דער פערזאַמלונג האָב איך טאַקי געפרעגט דעם דיר. פּרושיצקי, וואס די מעשה איז, עס איז דאָך פשוט א קאָמפּראָמיטאַציע פאַר אַזאַ אָנערקענטען „זאַוואָדאָוועץ״ פאָרזיצער אָנצופיהרען מיט אַזאַ פּיטשינקע פערזאַמלונג. דערויף האט ה׳ פּרושיצקי געענטפערט, אַז פערפאַלען, עס זענען היינט נישטאָ קיין בעסערע געשעפטען, די גרויסע פערזאַמלונגען מיט די שטורמדיגע דיסקוסיעס זענען שוין פאַרגעקומען, אזוי אַז אויף בעסערס קאָן מען זיך נישט דערוואַרטען, איז לאין ברירה אַזאַ קליינע פערזאַמלונג אויך אַ געשעפט...

אַט ווי אזוי מען קעמפט געגען חילול־שבת...

עס ווערען צונויפגערופען אסיפות וועגען אָבהיטען פון חילול שבת, מען לייגט פאַר צו אָנגאַזשירען ספּעציעלע רביים, רבנים, אויטאָריטעטען, וואס בלויז פון הבלי פּיהם הקדושה וועלען זיך די יודען דערשרעקען און פערמאַכען שבת די געוועלבער און די יודישע ארבייטער וועלען באַדיי שטאַרבען פון הונגער און נישט וועלען אַרבייטען אים שבת.

די אסיפה רופער האלטען, אַז אונזערע ראַבינאַט־מיטגלידער זענען נישט ביכולת צו ווירקען אויף די יודען, אַז זיי זאָלען אָבהיטען שבת, וועל איך אייך בעווייזען, אַז איהר האט אַ טעות. אַט איז דעם לעצטען שבת געשעהן אַ פאַל, ווען אונזערען אַ ראַבינאַט־מיטגליד, טאַקי ר׳ נחמן גרינפעלד, איז געלונגען מיט איין שאָס צו פערמאַכען גאַנצע צוויי יודישע געוועלבער.

אויף דער ווארשאווער גאַס, האָרט נעבען נייעם מאַרק, געפינען זיך צוויי געוועלבער, וועלכע פערקויפען אויך לאָדעס, און אזוי ווי שבת איז געווען א הייסער טאָג און אזוי ווי די צוהיצטע יוגענד האט זיך געוואָלט אָביסעל אָבקיהלען, האָבען די געוועלבאיינגענטימער געעפענט די געוועלבלעך, צוערשט האט געעפענט איינער און אויך נישט אינגאַנצען, נאָר א האַלבע טהיר, באַלד האט אָבער דער צווייטער געוועלב־איינגענטימער זיך מתקנא געווען און אויך געעפענט—צוערשט א האַלבע און דאַן די גאַנצע טהיר. די יוגענד האט דערשנאַפּט, אז מען בעקומט לאָדעס, האט זיך געמאַכט חושך

וואס פערלירט איבער נאכט זיין ווערט און פערוואנדעלט זיך אין א פאפירע-נער שמאַטע! וועמען ליגט עס אין קאָפּ צו גרינדען געשעפטען מיט דער אויס-זיכט אין דער צוקונפט צו האבען רווחים, ווען מען איז נישט זיכער מיט'ן לעבען און מיט דער פרייהייט, וועלכע קען אוועקגעריבט ווערען צוליב אַנ'-איינפאל פון א שיכור'ן שטורמיסט.

און אין אזא תקופה מוז מען עס זארגען וועגען דער צוקונפט פון די קינדער. קיין וואונדער דעריבער ווען מאנכער בעשליסט צו ווארפען די אַל-טע היים, כדי צו געפינען א ווינקעלע אין דער וועלט, וואו מ'קען לויט זיין חשבון האפען, אַז דער גרויסער קומענ-דיגער געוויטער וועט נישט גרייכען אַהין, וואו דאָס אייגענע לעבען און דאָס לעבען פון די קינדער וועט נישט אויסגעשטעלט ווערען טעגליך פאר דער סכנה פערניכטעט צו ווערען...

עס איז פאלש צו מיינען, אַז די טרייב קראַפט פון דער עמיגראַציע איז בלויז די קעגענווערטיגע עקאָנאָמישע לאַגע, אַז נאָר צוליעב שלעכטע גע-שעפטען און פערלוירענע ווירטשאפט-ליכע פאזיציעס פערלאָזען מענשען דאס לאַנד, וואו זיי זענען געבוירען געוואָ-רען. אין ליטע איז דער אומשיכטונגס-פראָצעס נישט דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז דער אַלטער דור זאָל מוזען אויס-וואַנדער'ען. ער האט נאך חיונה און מאכט נאך א גאַנץ לייטיש לעבען. דאס איינציגע וואס צווינגט דעם יודי-שען קרעמער, בעל-מלאכה און מענ-שען פון פרייער פראָפעסיע צו עמיגרי-רען פון ליטע איז לעת-עתה די אוי-בענדערמאנטע זארג פאר'ן ווייטען „מאָרגען", פאר'ן גורל פון דעם צוויי-טען דור, וועלכער קען פערכאַפּט ווע-רען פון דער ווילדער פערניכטענדער כוואַליע פון האס און צושטערונג. דער-ווייל איז די געפאהר נאָך ווייט, עס מערקען זיך בלויז שוואכע קוים פיהל-באַרע סימנים פון איהר, אָבער דער יוד שפירט זי שוין אין דער לופט. ער האט הינטער זיך די ערפאהרונג פון אנדערע יודישע קיבוצים, ער ווייס, אַז פריהער אָדער שפעטער וועט „עס" געשעהן און וויל נישט איבערלעבען דאס, וואס עס האבען צוליב זייער קורצזיכטיגקייט איבערגעלעבט זיינע ברידער אין אנדערע לענדער.

זיין פאַנטאַזיע מאָלט פאר איהם די בילדער פון דער שוידערליכער צוקונפט און ער איילט זיך וואס גיכער פריי צו ווערען פון די טראַגישע שאָטענס — ער ענטלויפט, ענטלויפט אַהין, וואו ס'וועלען איהם די בייזע ווינטען אַזוי גיך נישט דעריאָגען, וואו עס וועלען נאך תקופות מוזען פערבייגעהן ביז דער מאַליער נעגער אָדער קאַפר וועלען דערוואַקסען צו דער מדרגה, ווען פאר זיי וועט קלאָר זיין דער חילוק צווישען אַריער און נישט-אַריער.

צי וועט איהם די נייע געוועהלטע היים געבען דעם זיכערקייטס-געפיהל און צי וועלען זיינע האפנונגען אויף דעם געפונענעם „רוהיגען ווינקעל" זיך בערעכטיגען — איז אַנ'אַנדער פראַ-גע.

מאַנכע גרויסען זאגען עדות, אַז דער בייט האט אין געוויסע פאַלען נישט געלוינט, אַז די סכנות פון וועלכע דער יוד איז געלאָפען זענען דאָרט נישט קלענער. אָבער דאס איז א קאפיטעל פאר זיך... דער פאַקט בלייבט נישט בעשטרייטבאַר — יודען וואנדערען אויס אפילו פון ליטע, פון לאַנד, וואס ווערט איצט גענומען אלס מוסטער פון גוטער בעציהונג צו נאַציאָנאַלע מינ-דערהייטען.

(ר. ה.) א. וו—ן

חיפה

איינדרוקען פון ארץ-ישראל

ווי נאָר מען געהט ארויס פון פּאָרט, די ערשטע גאס — א רייהע מאַסיווע בעטאָן געביידעס מיט ביוראָ'ס מאגאזי-נען, באנק-אנשטאלטען א. ד. גל. עס בלענדעט די אויגען די ווייסקייט פון די בנינים אויף דער זון. דער אנגע-גליהטער אספאַלט גיט זיך נאך נאָך די טריט, ווי גומי, די גאַס, א ברייט אַס-פאַלטירטער שאָסע, הייסט, רחוב המלכים, ווי מען זאגט ביי יודען נאָר פאר'ן קייזער צו פאָהרען...

צוריק מיט דריי פיער יאָהר האט דער ים נאך געלעקט דאָס דאזיגע אָרט. מען האט דעם ים געבעטען מחילה, ער זאָל זיך אָברוקען א ביסעל און דאס שטיקעל געוועזענע ים-ערד האט מען אויסגעטריקענט, איינצעמענ-טירט אין די בעטאָן געביידעס און געמאכט דערפון א שעהנעם לייט. דאס האבען אבגעטהון יודען אין דער צייט פון דער „פּראָספּעריטי". פאר'ן געלד וואס די ענגלענדער האבען אבגענומען פאר דעם שטיקעל געוועזענעם ים-ערד האט מען געקענט אויסבויען נאָך אזא פּאָרט ווי אין חיפה. די יודען האבען ביי דער דאזיגער אונטערנעהמונג דעם קאָפּ געבראָכען, ווייל די „פּראָספּערי-טי" איז אינצווישען פערשווינדען און די יודען זענען געבליבען ביי די בלוי-זע מאָס־וועץ.

אין דער „פּראָספּעריטי" האט מען אויך אויפגעבויט די צווייטע שטאָדט אין חיפה, אויפ'ן הדר הכרמל, א גאַנ-צע נייע שטאָדט, א מאָדערנע מיט אלע פּיטשעווקעס פון א גרויסער איי-ראָפּעאישער שטאָדט; און אויך צוביט די דריטע שטאָדט, אויפ'ן סאמע בארג שפּיץ, אויפ'ן כרמל אליין, א שטאָדט א קור-אָרט, מיט פרעכטיגע ווילעס, צויבער גאָרטענס, בלומען און גרינס, מיט ראָמאַנטישע אַלעען און פּראָזאאי-שע אספאַלטירטע, אָבער שטויב-פרייע ריינע גאָסען-שאָסען.

דריי שטעדט, איינע איבער דער צווייטער, שטופּענווייז — דאס איז חיפה, אזוי ליגט זי, די שטאָדט, צווי-שען ים און בארג. מען דאַרף איינמאָל זעהען פון כרמל, ווי די זון פערגעהט, ווי זי פאַלט אריין אין ים א שטיק צוגליהט פייער, און ווי עס ווערט דערביי בעפאַרבט אַלץ ארום ווי עס פאַלט צוזאַמען הימעל און וואסער — מען זאָל דאס אָרט קיינמאָל נישט פערגעסען.

אָט דאס דאָזיגע חיפה, די דריי שטיגען שטאָדט, איינע איבער דער צווייטער, וועלכע זענען אויפגעוואַק-סען אין דער צייט פון דער „פּראָס-פּעריטי", איז בעקאַנט אין אלגעמיין דעם יודישען טוריסט, וועלכער קומט איצט געבען א קוק אין פּאַלעסטינא. דאס איז אָבער נישט גאַנץ חיפה — וויפיעל איינוואוינער פערמאָגט חיפה?, האב איך איינמאל צופעליג געפרעגט — הונדערט טויזענד, פון זיי 56 טויזענד יודען.

וואו־זשע זענען די איבעריגע 44 טויזענד?

מיר האט זיך אויסגעדאכט, אַז חיפה איז כמעט אינגאַנצען א יודישע שטאָדט. האט מען מיר געוויזען די אַראבישע טייל.

קליינע, שמאָלע געפלעכט אָנגעפּיקע-ווע מיט מענשען פון פערשידענע פארבען, מישונגען פון פערשידענע ראַ-סעס, פערשלייערטע אַראבערקעס און טאַטואירט בעדואינערקעס; זאמלונגען פון פערשידענע סחורות, אַ מין בוקיעט פון פערשידענאַרטיגקייט, דער אָריענט אַזוי ווי מען שטעלט איהם אמאָל פאר אויפ'ן עקראַן אין קינא. די דאזיגע טייל פון חיפה איז פאר'ן יודישען טו-ריסט איצט אינגאַנצען אין נעפעל: יו-דען געהען נישט אַהין, ס'איז קריגס-צושטאַנד.

אויך די דייטשע קאָלאָניע אין חיפה, היטלער'ס אמבאסאדאָרען אויף פּאַלעס-טינע, שטעקט ווי א ביין אין האַלז. דאס אַלץ זעהט מען נישט, עס פיהלט זיך אָבער.

איצט איז א קריזיס, אַרבייטסלאָזיג-קייט, קריג-צושטאַנד אין לאַנד. בויט מען נישט.

ווען עס קומט אויס צו רעדען ווע-גען יודען אויף ערד, וואלט כדאי גע-ווען אָנצוהויבען פון די כאַראַקטעריס-טישע דאָ קביצים און קבוצה'ס. איך וועל אָבער דערווייל אַנהויבען פון א דריטען טיפּ פון יודישער ווירטשאַפט אויף ערד, פון א „מושב עודים", ווייל מיט דעם אָרט ווירטשאַפט איז מיר אויסגעקומען דאס ערשטע און נעהנטער זיך צו בעקענען.

איך האב פערבראַכט א וואָך צייט אין א דאָרף „כפר-יהושע" אויפ'ן נאָ-מען פון יהושע כענקען, דעם הויפּט-אויפקויפער פון דער ערד אין עמק יזראעל.

„כפר-יהושע" ווי א רייהע אנדערע נעבען ליגענדע דערפער אין דעם מערב-טייל פון עמק-יזראעל, דאס בע-קאַנטע „נהלל", „שיך-אַברק" א. נ. „מושב-עודימים". דאס איז א מין ווירטשאַפט אויף ערד אין פּאַלעסטינע, וואס פערמאָגט א שיין פון פּריוואַטער אייגענטום. די ערד בעקומט דאס דאָרף פון דעם קרן-קימת, די ערשטע מעג-ליכקייט פון איינריכטונג פונ'ם קרן-היסוד. די אָבער, וואס בעזעצען זיך אויף דער ערד, וואס בעקומען א „משק" א ווירטשאַפט, האבען די מעג-ליכקייט צו ווירטשאַפטען אויף אייגע-נער האַנד, קאנען טהון מיט די פּראָ-דוקטען פון זייער אַרבייט, וואס זיי ווילען. עס רעדט זיך נאָר אַזוי וואס זיי ווילען, ווייל עס איז פערהאַן אַ רייהע כללים, וועלכע בעגרעניצען שטאַרק די פרייע הענד פון די דאזיגע דאָרפס לייט. פאר דער ערד צאַהלען די בעל-מושלים א געוויסען גערינגען אָבצאָהל דעם קרן קימת. דאס דאָרף האַלט אָבער אויס אויף אייגענעם חשבון די שולע, שוהל, לעהרער, דאָקטאָר, אַמבולאַטאָריע, פּאָסט-בעאַמטע, פערשי-דענע אַנגעשטעלטע און בעל מלאכות, ספּעציאַליסטען, אַגראָנאָמען א. א. דאס אַלץ בעשטייערט בעדייטענד דאס דאָרף און עס איז אונצופרידען, הלמאי עס דאַרף אויסהאַלטען אַזאַ אַרמעע, ווי מען רופט דעם מיט אַ געוויסער פער-אַכטונג „פקידים". אַ „פקיד" איז יע-דער מיט אַ פרייער פּראָפעסיע און ספּעציעל אַנ'אַנגעשטעלטער אָדער בע-אַמטער. דאָ וואַקסט דער אַנטאַגאָניזם. ער איז אגב בעקאַנט אין דער גאַנ-צער וועלט, צווישען דאָרף און שטאָדט. דאס דאָרף האַלט, אַז די שטאָדט לעבט אין זכות פון דאָרפישער אַרבייט. די שטאָדט מענשען זענען לעדיג-געהערס, נאָר ברויט עסערס. אין דער צייט פון „פּראָספּעריטי" האַלטען זיך די שטאָדט-מענשען אין גרויסען. איצט אָבער איז אַ קריזיס. די שטאָדט וואַרפט מיט קנאה פאר דעם דאָרף בורזשואַזע ניי-גונגען און פאַראורטיילען און איז מקנא דאס דאָרף מיט'ן זיכערען שטיקעל ברויט.

אין די אָנגעצויפענע דערפער כפר יהושע, נהלל א. א. קען מען ווירקליך געפינען „בורזשואַזע" נייגונגען. איינ-גע פון די דאָרפס לייט וואוינען אין דירות מיט מאָדערנסטען קאָמפאָרט איינ-געריכטעטע. עס איז נישט קיין זעל-טענהייט צו געפינען דאָ אויך אַ גוט צוזאַמענגעשטעלטע ביבליאָטעק, ווייל אָט אַזאַ יודישער גוי האט אַספּיראַ-ציעס. נאָך דער שווערער אַרבייט, נאָך אַריינצוקוקען אין אַ ספר. אין משך פון דער וואָך צייט, וואס ס'איז מיר אויסגעקומען צו פערברענגען אין כפר יהושע האב איך בעוויזען זיך אָנצו-שטעלען פול מיט אַנערקענונג פאר יודישער אַרבייט אויף ערד און צו דער זעלבסטווירדע, וועלכע די יודען האבען זיך דאָ אויף דער ערד ערוואָר-בען.

דריי שרפות אין פעלד איז מיר ראָ אויסגעקומען בייצווואוינען. אַראַבער ברענען די יודישע פעלדער. דאס מאָל איז עס אָבער נישט געווען קיין „נאַר-מאַלע" שרפות. דאס פעלד האט זיך אָנגעצינדען יעדעס מאָל באַלד נאכדעם ווי עס איז אדורכגעפאָהרען א צוג. עס האט געהייסען — פון א פינק אָדער פון א קויל, וואס עס איז ארויס-געפאַלען פון לאָקאָמאָטיוו. די מאַשי-ניסטען אויף די צוגען זענען בלויז אַראַבער. ווי נאָר עס בעווייזט זיך א שלענגעל רויך אין פעלד און אויף פעלדער ווערט איצט גוט אויפגעפאַסט, קומט באַלד אָן א לאַסט-אויטאָ מיט מענשען; פייערלעשער זענען דאָ אַלע: קינדער און לייט; און מיט נאַסע זעק לעשט מען, מען שטילט דאס פייער. מען אַקערט ארום דאס ברענענדע אָרט אָרום, עס זאָל דאס פייער ווייטער נישט געהן. מען איז געניט אין דער אַרבייט. עס געהט ווי א מזמור, יעדער ווייסט שוין זיין אָרט און שטעלט זיך גלייך צו זיין אַרבייט. אין א קורצער ווייילע ארום איז דאס פייער אָבגעלאָ-שען און די מענשען קעהרען גלייך צוריק צו זייער איבערגעריסענער אַר-בייט, גלייך גאָרנישט געווען. אָט דאס מין גלייכע איבערגעהן צו דער טאָג-אָרדנונג איבער אַלע געשעהענישען, איבערצייגט, אַז גאָרנישט איז אומ-שטאַנד אָבצושטעלען די אַנגעהויבענע אַרבייט אויפ'ן אָרט. ס'איז קריגס-צייט אַרבייט מען אונטער דער ביקס.

טאַטיאַנאַ פוקס.

און מען האט זיך אויסגעשטעלט אין די רייהען. באַלד האט זיך אָבער דער-פון דערוואוסט דער דיין ר' נחמן. ויחר אפו, האט ער באַלד געשיקט נאָכ'ן עקזעקוטאָר ר' משה יצחק איי-זענשטיין און ביידע—דער דיין מיט'ן שמש האבען זיך געלאָזט על קידוש השם מלחמה האַלטען מיט די מחללי-שבת'ניקעס.

לכתחילה האבען זיך סיי די געוועלב-אייגענטימער און סיי די קונים נישט געוואָלט אונטערגעבען. די ערשטע האבען פערקויפט און די לעצטע האָ-בען געשמאַק געלעקט די קיהלע לאָ-דעס און פערטרינקען מיט וואַסער, נאָר אַזוי ווי ר' נחמן מיט ר' משה יצחק'ן זענען כסדר געזעסען אין די געוועלבלעך און „געהאָלפען" לייזען, האט עס אויף די אָנוועזענדע געמאכט אַ שטאַרקען איינדרוק און בחרפת עינם האָבען זיי סוף כל סוף צוריק פער-מאַכט די געוועלבער. ערשט דאַמאָלס זענען אונזערע צוויי העלדען אַוועק פון מלחמה פּלאַץ אַלס זיעגער.

דער דאָזיגער „נצחון" איבער די צוויי יודישע געוועלבלעך אויף דער ווארשאַווער גאַס האט אויפגעהויבען דעם מוט ביי אונזערע קעמפער און דעם קינפטיגען שבת ריכטען זיי זיך איבערצוריקען דעם קאַמפּס-פראָנט אין דער ערשטער אַלעע אריין, וואו זיי וועלען אָנהויבען זייער אָפענסיווע.

מילא, ווי אַזוי זיי וועלען קעמפען אויפ'ן אַלעע-פראָנט, וועלען מיר שפּע-טער בעריכטען; דערווייל אָבער האָב איך אייך דערצעהלט וועגען נצחון, וואס איז אָבגעהאַלטען געוואָרען דעם פערגאַנגענעם שבת, קעמפענדיג געגען חילול-שבת..

אין וואַלד, אין פעלד...

יעמוו: דער „טאָז" האט אָנגעהויבען זיין זומערדיגע טעטיגקייט. די ערשטע פּאַרטיע פון 106 טשענסטאָכאָווער און אַנ'ערך 20 קינדער פון דער פּראָווינץ זענען שוין אָבגעפאָהרען קיין בלאַכאָווניע אויף דער קאָלאָניע.

דאס איז אָבער נאָר אַ התחלה, ווייל גלייכצייטיג ווערען שוין אָרגאַניזירט די האַלב און גאַנץ קאָלאָניעס אין טשענ-סטאָכאָוו גופא, ווי אויך אויף דער פּראָווינץ, וואס וועט אַרומנעמען אַנ'-ערך טויזענד יודישע קינדער.

וואס גרעסער עס ווערט די אָרימ-קייט אויף דער יודישער גאַס, אַלץ מעהר נויטיגען זיך די אָרימע יודישע קינדערלעך אין פרייער לופט און דער עיקר אין אַ זאַט אָבעסען, וואס זיי בעקומען טאַקי אַ גאַנצען חודש אויף די האַלב - און גאַנץ - קאָלאָניעס פון „טאָז".

ווען איהר קומט אויף די קאָלאָניעס און קוקט אָן די קינדער, וואָלט איהר זיי נישט דערקענט. איהר וואָלט נישט געוואָלט גלויבען, אַז דאס זענען די זעלבע קינדער, וועלכע איהר בעגעגענט אין שטאָדט געהן פון דער שולע אָדער זיך אַרומוואַלגערן איבער די גאַסען. די קינדער בעקומען אויף דער קאָלאָניע פליגעלען, זיי ווערען שענער, בעסער, אָרטיגער, אַזוי, אַז די קאָלאָ-ניע פון „טאָז" שפּייזט נישט נאָר בלויז די מאָגענס פון די קינדער, נאָר אויך זייער נשמה.

אויב דער זומער איז אין אַלגעמיין גוט פאר דער מענשהייט, איז ער אַ גן-עדן פאר די אָרימע יודישע קינ-דערלעך, וועלכע בענקען נאָך איהם מיט דער גאַנצער בענקשאַפט פון זיי-ער נשמה און איבערהויפּט נאָך דעם איינציגען חודש, ווען זיי קאָנען זיך אַדורכדרייסען פון די ענגע, פער'חושכ'טע היימען און פערברענגען אויף דער פריי, אין וואַלד, אין פעלד...

די מקוה איז ווידער כשר...

מעגליך, אַז פאַר א סך יודען האט א כשר'ע מקוה נישט קיין בעדייטונג, פאַר א גרויסע טייל רעליגיעזע יודען אָבער איז א כשר'ע מקוה א טייל פון זייער רעליגיעזער איינשטעלונג. דאס שטעדטיל, וועלכעס האט נישט קיין כשר'ע מקוה, איז קיין שטעדטיל נישט.

טשענסטאָכאָוו אַלס א גרויסע שטאָדט האט טאַקי א שענע כשר'ע מקוה, וועלכע מען האט אָבער געוואָלט פּסול מאַכען.

די געשיכטע קאָנט איהר דאָך שוין פון אויסענווייניג. מען האט געבאָרגט הונדערט טויזענד זלאָטעס אין דער קרעדיט-געזעלשאַפט און פון דאַמאָלס אָן האט די מקוה, וואס איז געווען א מוסטער פאַר א סך יודישע מקוה'ס, אָנגעהויבען שוואַנקען, זי איז געווען כסדר אין געפאַהר „פּסול" צו ווערען. הכּלל, מיט א פאָר טעג צוריק האט געזאָלט פאָרקומען די ענדגילטיגע לי-ציטאַציע, א סוף זאָל עס נעמען, ניש-טאָ קיין יודישע כשר'ע מקוה און פּטור.

דאַכט זיך, אַז ווען אַזאַ ידיעה האט זיך פערשפּרייט צווישען דער יודישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאָדט האט זי געדאַרפט אַרויסרופען א שטורם, איבערהויפּט האבען געדאַרפט מרעיש עולם זיין די רעליגיעזע יודען. נאָר א טעות האט איהר. די פרומאַקעס, אַפילו די יעניגע, וועלכע האבען אוי-סער פרומקייט אין מויל, אויך פולע טייסטערס מיט געלד, האבען זיך פון דעם געמאַכט ווי פון פּאַראַיעהריגען שניי. זיי האבען טאַקי געגלאָצט מיט די אויגען, נאָר קיין געלד אויסצולייזען די מקוה האבען זיי נישט געגעבען. דאַגעגען האבען נישט געקענט איינ-רוהען די בעלי-בתי'שע יודען, און אַזאַ יוד, ווי ה' שלאַמעק שפּאַלטען האט זיך איינגעשפּאַנט אין וואָגען טאַ-קי אַזוי ווי משה מגיד אין דער *פּאַ-מיליע צבי", ער האט אַליין געגעבען געלד, געזאַמעלט ביי אנדערע יודען און ווידער נישט ביי די פרומאַקעס, נאָר ביי הערמאַן שאַיאַ און ענליכע.

די מקוה איז צייטווייליג אויסגע-לייזט און די חסידישע יודען, וועלכע האבען זי נישט געוואָלט אויסלייזען פון גוים'ס הענד, וועלען ווייטער קאָ-נען פריי און פראַנק געהן אין דער מקוה אַריין יעדען שבת אינדערפריה, דאַמאָלס, ווען מען דאַרף נישט אויס-קויפען קיין בילעטען...

די מקוה, די טשענסטאָכאָווער מקוה, וועלכע איז געווען בעדראָהט „פּסול" צו ווערען, איז ווייטער כשר...

א גוטע, נאָר א צו קליינע אַרמעע

אין לאָקאַל פון „האַנדווערקער-פער-באַנד" איז פערגאַנגענעם שבת-צו-נאַכט'ס פאָרגעקומען דאס פונאַנדער-טיילען די בעשייניגונגען פאר אַנ'ערך 70 טערמינאַטאָרען—מיידלעך און יונ-גלעך, וועלכע האבען געענדיגט די דערגענצונגס-קורסען. ס'זענען געהאַל-טען געוואָרען פייערדיגע רעדעס, מען האט געגעבען בלומען און מתנות די קראַוואַניקעס און ערציהער, די שילער און אַבסאָלווענטען האבען דערביי אויסגעדריקט זייער דאַנקבאַרקייט די ערציהער און פערוואַלטונג פון די דערגענצונגס-קורסען אַזוו. אַזוו.

איז עס דאָך זעהר שעהן און גוט, דאַרף מען דאָך זיין זעהר צופרידען, וואס יאהר-יעהרליך ענדיגען די דער-גענצונגס-קורסען 70 טערמינאַטאָרען; אויב מען וועט נאָך צוגעבען א 30 אַבסאָלווענטען פון דער האַנדווערקער-שולע, וועט עס דאָך זיין א קימא לן פון א הונדערט יודישע יונגע-לייט, וועלכע ווערען אויסגעבילדעט אַלס אויסגעשולטע פאַכמענער, וואס אין אונזערע פערהעלטניסען זענען זיי אַזוי נויטיג. מיינען מיר אָבער, אַז פון דעם אַלעם קאָן מען נאָך נישט זיין אויף די גאַנצע הונדערט פּראָ-צענט צופרידען, ווייל די אַרמעע איז פאַרט צו-קליין.

א יודישע בעפעלקערונג פון קנאַפּע דרייסיג טויזענד נפשות דאַרף ארויס-געבען יעדעס יאהר א סך מעהר, ווי הונדערט שילער. און זאָל עס דאָ טאַ-קי געזאָגט ווערען: מיר פרעהען זיך טאַקי, וואס יודען האבען זיך לעצ-טענס גענומען צו מלאכה, וועלכע איז ערשט נישט לאַנג געווען א בזיון, נאָר האָט מען שוין יאָ אַנערקענט, אַז מלאכה איז איינע פון די וויכטיגסטע צווייגען פון לעבען, איז די דערמאַנ-טע צאַהל א נישטיגע, וואס דאַרף פערצעהנפאַכט ווערען.

די דאָזיגע צאַהל שילער, וועלכע האבען בעקומען די בעשייניגונגען איז טאַקי זעהר א גוטע, נאָר א צו קליינע אַרמעע.

לויתן

יודישע וואַרשטאַט־ארבייטער און לערן־יונגלעך דאַרפען דאָס וויסען

אין משך פון די יאהרען 1925—1927, ווען פון די יודישע האנדווערקער־ספערען זענען פאָרגעקומען געשפרעכען אַרום דעם פראָיעקטירטען אינדוסטרי־געזעץ,—אָדער ווי מען האט דאס דאַן אין די יודישע האנדווערקער־רייהען גערופען „צעכען־געזעץ"— איז די הויפט־זאָרג געווען: דער עלטערער בעל־מלאכה, אפילו אין יאהר 1927, ווען דאס אינדוסטרי געזעץ איז פערעפענטליכט געוואָרען און דערביי זענען בעריקזיכטיגט געוואָרען די האנדווערקער, וואס האבען געהאט זייערע וואַרשטאטען אויפ'ן שטח פון געוו. רוסישען געביט, האט מען דאָך שטאַרק מורא געהאט, אז די עלטערע יודישע האנדווערקער וועלען נישט בעוויזען צו לעגאַליזירען זייערע וואַרשטאטען.

ווען מען זאָל נעמען אין אכט, אז דער עלטערער דור יודישע האנדווערקער איז ערצויגען געוואָרען פאַר דער מלחמה, אין דער צייט, ווען מיט מלאכה האט זיך יעדער איינער געקענט פערנעמען פריי, אומגעשטערט און ווען מען האט נישט געפאָדערט פון קיינעם קיין בעווייזען פון בעזיצען פאַך־קוואַליפיקאַציעס, אָדער ידיעות פון אלגעמיינע בילדונג, מוז מען אנערקענען, אז גראַד אָט דער „אָבגעשטאַנענער" עלטערער יודישער בעל־מלאכה האט א חוש פאַר פראַקטישקייט און פערשטעהט אין א געוויסער מאָס זיך צוצופאַסען צו די נייע בעדינגונגען, וואס האבען זיך געשאַפען פאַר דער מלאכה נאָך די מלחמה יאהרען.

אמת, די האנדווערקער־פעראיינען און דער פעראייניגטער קאָמיטעט פאַר די ענינים פון יודישער מלאכה האבען פיעל געטהון, כדי אויפצוקלערען און צו בעוועגען דעם עלטערען יודישען האנדווערקער צו לעגאַליזירען זיין וואַרשטאט און בכלל נישט גרינגצושעצען דאס צופאַסען זיך צו די פאַרשריפטען פון געזעץ וועגען מלאכה. עס מוז אָבער גלייכצייטיג אונטערגעשטראָכען ווערען, אז דער זעלבער פעראייניגטער קאָמיטעט, נאָך דעם, ווי ער האט פערענדיגט זיין גרויסע אקציע וועגען האנדווערקער־קאַרטען, ווידמעט שוין איצט הויפטזעכליך זיין טעטיגקייט דער האנדווערקער־יוגענד און דעם וואַרשטאַט־ארבייטער, און דאָך ווייזט דער עלטערער יודישער בעל־מלאכה נאָך אַלץ ארויס א פערשטענדניש פאַר די אקטועלע צייט פאָדערונגען.

אָנהויבענדיג פון סוף יאהר 1935 האט דער פעראייניגטער קאָמיטעט פאַר די ענינים פון יודישער מלאכה אָרגאַניזירט אין לאַנד צוויי אקציעס איינצושרייבען די לערן־יונגלעך אין די פאַך־דערגענצונגס שולען, אנ'אקציע וועגען שליסען אָבמאַכען מיט די בעשעפטיגטע לערן יונגלעך און 4 אקציעס אָרום אויסנוצען די טערמינען פון פערלייכטערטען געזעלן־עקזאַמען. אמת, אז די דאָזיגע אקציעס האבען געגעבען געוויסע רעזולטאטען און א דאַנק דער דאָזיגער ארבייט איז דער פראָצענט פון די יודישע לערן יונגלעך אין די פאַך־דערגענצונגס־שולען בעדייטענד געשטיגען, אזוי, אז מיר בעזיצען שוין אפילו א געוויסע צאהל דיפלאָמירטע געזעלען. דאָך אָבער מוז מען אויפמערקזאַם מאכען דער יונגערער גענעראציע אין דער יודישער מלאכה, אז פון איהר האט מען געדאַרפט ערוואַרטען א פיעל גרעסערע פערשטענדניש פאַר די נייע־געשאַפענע בעדינגונגען און פאָדערונגען פון דער צייט לגבי דער מלאכה.

פון די אָפיציעלע בעריכטען פון די האנדווערקער־קאַמערען איז צו זעהען, אז אין דער לובלינער וואָיעוואָדשאַפט זענען אויף 1159 ארויסגעגעבענע לעגיטימאַציעס צו בעשעפטיגען לערן־יונגלעך געווען גאנצע 980 יודישע, דאגעגען זעהען מיר, אז אין די חדשים: דעצעמבער 1937 און יאנואר, פעברואַר פון 1938 האבען אין דער זעלבער וואָיעוואָדשאַפט בעלייגט דעם געזעלען־עקזאַמען 777 קריסטען און בלויז 89 יודען, אין וואַרשאַווער וואָיעוואָדשאַפט זענען אויפ'ן יאהר 1937 פערעגיסטרירט געוואָרען 1318 אָבמאַכען פיר לערן־יונגלעך, דערונטער בלויז 208 יודישע.

איך וואָלט געקאָנט אנגעבען א סך ציפערען, וואס אילוסטרירען די אונטערשטעליגקייט פון דעם יודישען וואַרשטאַט־ארבייטער און לערן־יונגעל לגבי זיינע קריסטליכע קאָלעגען. איך מיין אָבער, אז די אויבען־אָנגעוויזענע ציפערען זענען א גענוגענדער בעוויז, אז דער יודישער וואַרשטאַט־ארבייטער און לערן־יונגעל גיט זיך נאָך אַלץ נישט אָפ קיין דין וחשבון פון זיין רעכטליכער לאגע.

אין די פאַרשריפטען פון אינדוסטרי־געזעץ ווערט פאָראויסגעזעהען א שטראָף פאַר בעשעפטיגען לערן־יונגלעך אָהן אָבמאַכען. דאס לערן־יונגעל דאַרף אין דער צייט פון דער לעהר אין פאַך בעזוכען א פאַך־דערגענצונגס־שולע. דאגעגען פאַר די קאַנדידאַטען צום געזעלען עקזאַמען, ד. ה. פאַר די אלע ארבייטער, וואס האבען שוין זייער 3 יעהריגען לעהר־טערמין אין פאַך געענדיגט, ווערט נישט פאָראויסגעזעהען קיין שטראָף אויב זיי בעזיצען נישט קיין געזעלען־דיפלאָם ווי אויך ווערט אין געזעץ נישט דערמאנט, אז מען טאָר נישט בעשעפטיגען קיין ארבייטער, וואס בעזיצען נישט קיין געזעלען־דיפלאָם, עס איז אָבער כדאי אָנצוּווייזען, אז עס טרעפען זיך דאָך פאַלען פון צונויפשטעלען פראָטאָקאָלען פאַר בעשעפטיגען נישט דיפלאָמירטע געזעלען. דער מאָטיוו איז, אז מען מען קען נישט בעווייזען צו דער בעטרעפענדיגער ארבייטער איז בעשעפטיגט אלס לערן־יונגעל צי אלס געזעלען. ערשט נישט לאַנג, למשל, האט דער סקערניעוויצער סטאַראָסטע בעשטראָפט א בעקער מיט 25 גילדען פאַר בעשעפטיגען א געזעלען, וואס האט נישט געהאט קיין געזעלען־דיפלאָם. עס איז אינטערעסאַנט, אז דאס געריכט האט דעם דאָזיגען אורטייל בעשטעטיגט, אָבער נישט מיט אַזעלכע בייספּילען וויל איך זיך בענוצען, כדי צו בעוועגען די יודישע ארבייטער און לערן־יונגלעך זיך צוצופאַסען צו די נייע בעדינגונגען און פאָדערונגען פון דער צייט.

מען מוז אָבער ענדליך פערשטעהן, אז אויב אַמאָל, מיט יאהרען צוריק, איז גענוג געווען א צייגניש פון א האנדוועדקער, אז מען האט דורכגעמאכט די לעהר אין פאַך, אָדער א צייגניש, אז מען איז געווען בעשעפטיגט אלס געזעלען און על פי רוב האט מען זיך אָהן דעם אויך געקענט בעגיין, ווערט שוין היינט געפאָדערט פון א לערן־יונגעל א שריפטליכער אָבמאַך און א טערמינאַטאָרען־לעגיטימאַציע אלס בעוויז, אז מען איז אויף דער לעהר אָדער א דיפלאָם אלס בעוויז, אז מען איז שוין א געזעלען.

גלייכצייטיג דאַרף מען אויך פערשטעהן, אז לאָזען זיך עקזאַמינירען אלס געזעלען איז נישט בלויז א פראַגע פון ערפולען פערפליכטענדע פאַרשריפטען, צוליב דעם וואס מיר לעבען איצט אין א צייט, ווען א האנדווערקער פונקט ווי א דאָקטאָר אָדער אינזשיניער, דאַרף אויך בעזיצען א דיפלאָם, נאָר מען דאַרף פערשטיין, אז דאס אָבגעבען א געזעלען־עקזאַמען און דאס בעזיצען א דיפלאָם איז טאַקע א סימן, א בעוויז, אז מען האט זיך געלערנט, צוגעגרייט, בעזוכט א שולע אָדער קורצטערמיניגע קורסען און בכלל זיך בעזאָרגט מיט בעסערע פאַך־קוואַליפיקאַציעס.

דער אויספיהר אונזערער איז דעריבער דער, אז דאס יודישע לערן־יונגעל, דער יודישער ארבייטער (נאָך נישט דיפלאָמירטער געזעלען) דאַרף נישט אָבשטיין פון זיינע קריסטליכע קאָלעגען. א סך האט זיך געביטען אין משך פון די לעצטע יאהרען. מען מוז דעריבער זיין צוגעגרייט צו די נייע פאָדערונגען פון דער צייט. דאס שליסען אַנ'אָבמאַך וועגען דער לעהר, דאס פאַרענדיגען א פאַך־דערגענצונגס שולע אָדער צוגרייטונגס קורסען און דאס לאָזען זיך עקזאַמינירען אלס געזעלען אָדער מייסטער, כדי צו בעקומען דעם דיפלאָם, הייסט נישט דווקא, אז מען ווערט דערמיט א חסיד פון אינדוסטריע געזעץ, גיכער דאַרף דאס הייסען, אז מען וויל דערהויבען די מלאכה ביי יודען צו א העכערער מדרגה און נישט לאָזען זיך ארויסשטויסען פון א שטאַרקער פראָדוקטיווער עקאָנאָמישער פאָזיציע.

חנן האָפמאַן

דער נייער מאַרק אָבגעשלאָסען פאַר'ן ראָד = פערקעהר

די שטאָדט־פערוואַלטונג אין טשענסטאָכאָוו איז מודיע וועגען צייטווייליגען אָבשליסען פאַר'ן ראָד־פערקעהר דעם דאַשינסקי פלאַץ (נייער מאַרק), ווי אויך די גאסען אַגראַדאָווא און מיראָווסקא צוליב זייער איבערבוי אויף דער צייט פון 4 ליפיעץ ביז'ן 30 סען פאַזשדזיערניק מיט אנ'איבעררייס אין חודש שערפיען, ווען עס וועט צוגעלאָזט ווערען דער פערקעהר נאכ'ן לעגען דעם פונדאַמענט.

די רייזעס אין דער ריכטונג קיין בלעשניאַ (נאָך סאָסנאָוויעץ) וועלען פאַרקומען דורך פילסודסקי גאס, קאַטעדראַלנא, נאַרוטאָוויטשא; אין דער ריכטונג קיין וויטשערפ (ראדאמסק) דורך די גאסען: ווילסאָנא, גאַריבאַלדיעגאָ, וואַרשאַווער; פון דער נאַרוטאָוויטשא אויף דער וואַרשאַווער קומט פאַר דער פערקעהר דורך די גאסען: סטראַזשאַצקאַ, טאַרגאָווא אדער גאַרנצאַרסקא, אַלטער מאַרק, מאָסטאָווא; פון דער וואַרשאַווער – אויף נאַרוטאָוויטשא גאס דורך גאַריבאַלדיעגאָ, ווילסאָנא, פילסודסקי, קאַטעדראַלנא.

דער צופאָהר צו די הייזער וועט פאַרקומען נאכדעם, ווי עס וועט געלעגט ווערען דער שטיינערנער גרונט.

די קינסטלערין דינה האַלפערין — אין טשענסטאָכאָוו

אלע, וועלכע האבען געזעהן דעם ספעקטאַקל „די כשופמאַכערין" מיט דער גרויסער מייסטערין דינה האַלפערן אין דער ראָל פון דער באָבע יאַכנע — געדענקען נאָך גוט דעם פרעכטיגען טיפ, וואס זי האט געשאַפען. דער איינדרוק איז געווען אַזאַ שטאַרקער, אז עס איז אונמעגליך צו פערגעסען די מאַסקע, וואס דינה האַלפערן האט געשאַפען און דאס קאָנצערט־שפּילען אין פולען זין פון וואָרט. אזעלכע לייסטונגען קריצען זיך איין אין זכרון אויף שטענדיג.

דינה האַלפערן איז בלי ספק איינע פון די בעסטע מייסטערינס אויף דער יודישער ביהנע. איצט קומט זי אַראָב צו אונז מיט איהר געקליבענעם אַנסאַמבל, וואו זי וועט אויפטרעטען אין דער מוזיקאַלישער קאָמעדיע „די גרויסע ירושה". דאס איז נישט פון דעם מין מעלאָדראַמעס און אַמעריקאַנער מאַכערייקעס, מיט וועלכע ס'איז לעצטענס ווידער געוואָרען א פערפלייצונג, נאָר א זאַך פון דער לייכטער מוזע פונ'ם רעפערטואַר פון בעסערן טעאַטער.

די פאָרשטעלונגען קומען פאַר שבת און זונטאג אין זאָל פון די פייערלעשער.

כדאי צו בעמערקען, אַז דינה האַלפערן איז איצט איינגעלאַדען געוואָרען קיין אַמעריקא אלס שוישפילערין און שוין בקרוב פאָהרט זי אָב פון פוילען.

די היגע יודישע אינטעליגענץ און אלע אָנהענגער פונ'ם בעסערן ידישען טעאַטער, וועלען זיכער אויסנוצען די דאָזיגע געלעגענהייט און קומען געזעגנען די גרויסע קינסטלערין און מייסטערין פון וואָרט, גרים און מימיק.

ווי ווייט בעקאַנט ס'איז דינה האַלפערן, קען דינען דער פאַקט, וואס ווי נאָר ס'איז בעוואוסט געוואָרען דער אויפטריט, איז גלייך געוואָרען א גרויסע נאָכפראַגע אויף בילעטען.

בילעטען צו בעקומען אין דרוקעריי פון ה' באָטשאַן און שבת פון 3 נאכמ. ביי דער קאַסע פון טעאַטער.

אין אויספאָרשונגס־אַמט

זענען פערהאַן אָבצוגעמען פאָלגענדע חפצים: 3 פאַר הויזען, 1 מאַרינאַרקע, 1 וועסט און א דאַמען־בייטעל, וואס איז געפונען געוואָרען אויף דער סאָביעסקי גאַס מיט 30 גראָשען.

יודען!

צוויי יאהר שטעהט דער ארץ־ישראל־ישוב אין א פערמאַנענטען קאַמף און בעלאַגערונגס־צושטאַנד פון טאָג טעגליכע אַנגריפען, וואס ציעלען צו דערשטיקען אונזער עקאָנאָמישע ענטוויקלונג אין לאַנד.

אין דאָזיגען בלוטיגען קאַמף געפינט זיך דער נאַציאָנאַלער אַרבייטער אין אַנ'אונאויפהערליכען און פערמאַנענטען גרעאַנגעל פאַר זיין צוקונפט און עקזיסטענץ אין לאַנד, נישט האבענדיג די מינדעסטע הילף און שטיצע, כדי צו לינדערן זיין שרעקליכע נויט.

כדי צו פערלייכטערן די דאָזיגע נויט און כדי צו קרעפטיגען דעם נאַציאָנאַלען אַרבייטער אין שטאָדט און אין דאָרף, ווענדען מיר זיך מיט אַנ'אַפעל צו דעם גאַנצען יודישען פאָלק אויסצושטרעקען א ברידערליכע האַנד און שטיצען מיט אלע מעגליכקייטען די הילפס אַקציע פאַר די אַרבייטס־לאָזע נאַציאָנאַלע אַרבייטער, וואס וועט ערמעגליכען א ברייטע הילפס־טעטיגקייט און וועט עפענען נייע קוואַלען פון אַרבייט פאַר די נאַציאָנאַלע אַרבייטער אין ארץ־ישראל.

שטיצט די אַקציע פאַר דעם אַרבייטסלאָזען נאַציאָנאַלען אַרבייטער!

הרב משה אביגדור עמיאל
הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל
הויפט־רבנים פון תל־אביב און יפו

פראָפ. ד"ר יוסף קלוינער
שאול טשערניכאָווסקי
בן - ציון כץ
מאיר גראָסמאַן, פּרעזידענט פון דער יודענשטאַטס פּאַרטיי
דניאל סירקיס, פּרעזעס פון דער קהלה אין תל־אביב
עקיבא ווייס, מיטגרינדער פון תל אביב
אריה שיינקר, פּרעזעס פון אינדוסטריעלער אין ארץ־ישראל
אברהם קריניצקי, יו"ר פון קאָלאָניע ראַט אין רמת־גן
נ. ליפשיץ, וויצע פרעזעס פון אינדוסטריעלער אין ארץ ישראל
מ. כספי, לעטישער קאָנסול אין ארץ־ישראל
ישראל ראָזאָוו, תל־אביב
אַדוו. מ. זעליגמאַן, תל־אביב
מ. איכילוב, וויצע פרעזעס פון שטאָדט־ראַט אין פתח תקוה
ד"ר יעקב האָפמאַן, תל־אביב
ס. שושני, מיטגליד פון שטאָדט־ראַט אין תל אביב
ד"ר מ. כהן, מיטגליד פון שטאַדט־ראַט אין תל־אביב
משה שלוש, מיטגל. פון שטאָדט־ראַט אין ת"א און דיר. פון באַנק „אשראי"
נתן קאַפלאַן, מיטגליד פון שטאַדט־ראַט אין תל־אביב
י. פאַמראַק, מיטגליד פון שטאַדט ראַט אין תל־אביב
צ. פעכטהאָלד, פרעזעס פון בוי־אינטערנעהמער אין ארץ־ישראל
א. בן־נחום, לייטער פון מאַראַנצען־סינדיקאַט אין חיפה
ד"ר א. אַלטמאַן, פאָרזיצער פון ניי. צ. אָ. אין ארץ־ישראל
י. פאַרבשטיין, פרעזעס פון ראַט אין בני־ברק
אַדוו. א. וואַשיץ, מיטגליד פון ועד־הלאומי
ד"ר מ. לוריה, פרעזעס פון לאָקאַטאָרען־פערבאַנד אין ארץ ישראל
א. באַבקאָוו, פאָרזיצער פון הצה"ר אין תל אביב
שושנה ראַפּאַפּאָרט, פאָרזיצערין פון ברית נשים צהר"יות אין א"י
צבי באַנפעלד, לייטער פון וועלט־צענטראַלע פון קרן תל־חי
הרב ישראל הבס, יו"ר פון „אחדות ישראל" אין ארץ ישראל
מ. דע־שליט, עקזעקוטיוו־מיטגליד פון דער יודענשטאַטס־פאַרטיי
מ. שוואַרץ, תל - אביב
אינזש. געפשטיין, תל־אביב
מנחם אַרבער, נציב בית"ר אין ארץ ישראל
ד"ר יוסף קאַצענעלסאָן, וויצע־פאָרזיצער פון נ.צ.אָ. אין ארץ ישראל
ד"ר יונה פרוליך, הויפט־דאָקטאָר פון נאַצ. קראַנקען קאַסע אין א"י
א. כהנא, עקזעקוטיוו מיטגליד פון האַנדעלס קאַמער אין ארץ ישראל
ד. איליגובסקי, עקזעקוטיוו־מיטגליד פון באַנק בעלי בתים אין א"י
י. מאַרשאַל, דירעקטאָר פון „באַנק חיפה"
אַדוו. א. האָפמאַן, תל־אביב
מ. ענדושעל, תל אביב
אינזש. ש. ראַזאָוו, חיפה
אַדוו. אַבולאַפיע, ירושלים
ד"ר דאַנציגער, תל־אביב
מרקו כהן, מיטגליד פון דער קה"ה אין ירושלים
ש. מאַירסאָן, יו"ר פון קאָלאָניע־ראַט אין חדרה
יהודה גורודיסקי, יו"ר פון קאָלאָניע־ראַט אין רחובות
אליהו אוסטשינסקי, יו"ר פון קאָלאָניע־ראַט אין כפר סבא
ד"ר א. בנימיני, תל־אביב
אינזש. דב קולמן, פערוואַלטונגס־מיטגליד פון באַנק „אוצר עממי"
דוד שולמן, פערוואַלטונגס מיטגליד פון באַנק „אוצר עממי"

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון יודאַיסטישען צענטער.

פערגאַנגענעם דאָנערשטאג איז אין אייגענעם לאָקאַל אונטער'ן פאָרזיץ פון דיר. סט. פרושיצקי פאָרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון יודאַיסטישען צענטער.

דער בעריכט, וועלכען עס גיט אָב ד"ר הירשבערג ענטהאַלט פאָלגענדע סטאַטיסטישע ציפערען:

די אלגעמיינע צאהל לעזער, וועלכע האבען בעזוכט די ביבליאָטעק ביים צענטער, זייט דער ערעפנונג, ד. ה. פונ'ם 15 פעברואַר 1937 ביז'ן 15 יוני ה. י., בעטרעפט 5551. אָנהויבענדיג פון חודש נאָוועמבער 1937 איז איינגעפיהרט געוואָרען א גענויע סטאַטיסטיק, וועלכע שטעלט זיך פאָר אזוי: די צאהל לעזער בעטרעפט 2355. עס זענען געליענט געוואָרען ביכער 1214 אין פאָלגענדע שפראַכען: העברעאיש – 882; יודיש 130; פויליש – 151; אנדערע שפראַכען – 51; צייטונגען – 1141.

לויט דער בעשעפטיגונג איז דער דער צוזאַמענשטעל פאָלגענדער: אַרבייטער און אַגעשטעלטע – 1271; סוחרים – 525; דאָקטוירים, אַדוואָקאַטען און לעהרער – 215; האַנדווערקער – 7; אנדערע 70.

דער פערוואַלטונג ווערט אויסגעדריקט אַבסאָלוטאָריום און אנערקענונג פאַר איהר אַרבייט.

נאכדעם ווי עס ווערט בעשטעטיגט דער בודזשעט אויף דער סומע פון 3500 זל. ווערט אויסגעוועהלט א פערוואַלטונג פון פאָלגענדע פערזאָנען:

ד"ר הירשבערג, ש. לעווענהאָף, וו. פרוינד, ד"ר עפשטיין, אינזש. בושעזינסקי, פרוי אינזי־אָווא קאהן, לעאָן קאַפינסקי און פ. בלומענקראַנץ. אין דער רעוויזיאָנס־קאָמיסיע די ה"ה: קאַרנוואַסער און טאַטאַרקא.

Lekarz-Dentysta
Henryk Lejzerowicz
przeprowadził się
na ul. Aleja 32 m. 3
telef. 17-57.

דער רושם אין טשענסטאָכאָוו נאָכ'ן אָנקום פון דער ידיעה וועגן אויספיהרען דעם טויט-אורטייל אויף שלמה בן-יוסף

נאָכדעם, ווי עס איז בעקאַנט גע-וואָרען די ידיעה, האט די היגע נ.צ.אָ. אָרגאַניזאַציע אַרויסגעלאָזט פּרויטר-מורעות אין דער העבּרעאישער און פּוילישער שפּראַכען וועגען אויספיהרען דעם טויט אורטייל אויף דעם בית"רי שלמה בן יוסף אין ארץ ישראל.

די זעלבּע מודעות האבּען אויך גע-רופען 7 אָוועגד אויף א הזכרה פאר דער נשמה פון טראַגישען קרבן אין דער נייער שוהל.

די ידיעה האט זיך בּליץ-שנעל פער-שפּרייט איבּער דער גאַנצער שטאָדט און געמאַכט א שטאַרקען רושם און אַרויסגערופען טרויער בּיי אלע היגע יודען.

פּונקטליך 7 אַ זייגער אָוועגד איז אין דער נייער שוהל, וועלכע איז גע-ווען פול געפּאַקט מיט בּית"רים און פון אַלע שיכטען פון דער יודישער בּעפעלקערונג פאַרגעקומען א טרויער-אַקאַדעמיע.

חזן שני ה' קאַלמירסקי האט גע-מאַכט אַ הזכרה און מיט רעדעס זע-נען אַרויסגעטרעטען די ה"ה דר. הירש-בּערג, פּראָפ. ווייגבּערג און דער ארץ-ישראל-דעלעגאַט ה' שאָסטאַק, ווי אויך פּרעזעס ה' ש. ניעמיראָווסקי, וועלכער רופט אויף נישט צו פער-צווייפלען, נאָר ווייטער צו שטעהן אין די רייהען און קעמפען פאר ארץ-ישראל לעם ישראל.

די טרויער-אַקאַדעמיע האט איבּער-געלאָזט אויף אַלע אַנוועזענדע א טיע-פען רושם.

מפדה העובד הלאומי — קאַמפּיין פאַר דעם ארבּייטסלאָזען נאַצ. ארבּייטער אין א"י

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם קאַמפּיין פאַר דעם נאַציאָנאַלען אַרבּייטער אין ארץ-ישראל זענען קיין טשענסטאָכאָוו געקומען די ה"ה אליעזר שאָסטאַק, גענעראַל סעקרעטאַר פון דער נאַציאָ-נאַלער ארבּייטער אָרגאַניזאַציע אין א"י און אַדוואָקאַט מ. גוטקאָווסקי, פּאַרזי-צער פון צענטראַל-קאָמיטעט פון דער יודענשטאַטס פּאַרטיי אין פּוילען וועל-כע האבּען פּראָקלאַמירט דעם קאַמפּיין אין טשענסטאָכאָוו.

דעם לעצטען זונטאג האט אַדוו. גוטקאָווסקי רעפערירט איבּער די אויפ-גאַבּען פון דעם נאַציאָנאַלען אַרבּייטער אין א"י אין לאָקאַל פון דער יודענ-שטאַטס-פּאַרטיי און ה' שאָסטאַק האט רעפערירט איבּער דער לאַגע פון א"י פאַר די גרופּירונגען פון דער נ. צ. אָ. אין לאָקאַל פון אחדות ישראל.

עס איז געשאַפען געוואָרען א בּריי-טער קאָמיטעט וואס האט זיך געשטעלט אלס אויפגאַבּע דורכצופיהרען די אַקציע אין טשענסטאָכאָוו. אין דאָזיגען קאָמי-טעט זענען אַריין פאַרשטעהער פון די נ.צ.אָ. גרופּען, יודענשטאַטס-פּאַרטיי און פערשידענע געזעלשאַפטליכע קרייזען.

דער קאָמיטעט וועט שטעהן אין פער-בּינדונג מיט'ן צענטראַלען לאַנדעס-קאָמיטעט פאַר דעם „מפדה העובד הלאומי" אין וואַרשא, אין וועלכע עס זענען פערטרעטען די נ. צ. אָ., יודענ-שטאַטס - פּאַרטיי און די אַלגעמיינע ציוניסטען.

דער קאָמיטעט בּעשטעהט פון די ה"ה: ש. ניעמיראָווסקי, יונגסטער, האָ-לאַנד, הערצבּערג, פּראָפ. ווייגבּערג; וויינמאַן, מ. רוזשעוויץ, אינזש. מ. פיי-גין, אינזש. א. אָרלינסקי, ח. איצקאָ-וויטש און א שטיינהאַרט. דער קאָמי-טעט איז זיך צוזאַמענגעקומען אויף דער ערשטער זיצונג מיטוואָך דעם 29 ד. מ. אויף וועלכער עס איז אויסגע-אַרבּייט געוואָרען דער פּלאַן פונ'ם קאַמפּיין אין טשענסטאכאוו.

די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער גמילת-חסד-קאַסע „אהבת - אחים", אַגראַדאָווע 6

פערגאַנגענעם זונטאג איז אין איי-גענעם לאָקאַל פאַרגעקומען די יעהר-ליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער גמילת חסד-קאַסע „אהבת אח'ם", אַגראָ-דאָווע 6.

די פערזאַמלונג עפענט פּ'עזעס ה' ח. ווייגהאָלץ. אלס פּאַרזיצער ווערט אויסגעוועהלט ה' ש. פּ'אַנק, אלס ביי-זיצענדע ה"ה: א. יאַרקאָוויזנע, קערנער און אלס סעקרעטאַר — ה' עפּשטיין.

נאכדעם ווי עס ווערט אָ'ורכגע-לייענט דער פּראָטאָקאָל פון דער לעצ-טער אַלגעמיינער פערזאַמלונג, גיבּען דעם טעטיגקייטס בּעריכט די ה"ה: ח. ווייגהאָלץ און ח. פרייערמויער. פון בּע-ריכט ווייזט זיך א־ויס, אז אין בּעריכטס יאָהר איז ארויסגעגעבּען געוואָרען 76 הלואות. די סומען זענען דאס יאָהר פערגרעסערט געוואָרען. אנשטאָט וואס אין די פאָריגע יאָהרען האט די גרויס א הלואה בּעטראָפען בּיז 50 זלאָטעס האבּען זיי היי יאָהר בּעטראָפען פון 25 בּיז 150 זל. קיין סך אימפּרעזען, ווי בּלימעל טעג און דער יעהרליכער פּראָ-דיציאָנעלער קאָנצערט האבּען צוליעבּ געוויסע סיבּות נישט געקאָנט פאַרקו-מען. דערפאר איז אָבּער אין לעצטען בּעריכטס יאָהר צוזאַמענגעזאָמלט געוואָ-רען די גמילת חסד-קאָסע מיט'ן כּנין „אהבת אחים", וועלכע האבּען אָנגעה-הויבּען שרייבּען א ספר-תורה און שוין אין די נאָהנטסטע וואָכען וועט פאַר-קומען דער סיום הספר-תורה.

דער בּילאַנס פון דער קאַסע בּע-טרעפט די סומע פון 5078 זלאָטעס, פון דעם איז אַרויסגעגעבּען געוואָרען הלואות אויף א סומע פון 3475 זל.

נאך א קורצער דיסקוסיע ווערט אַדורכגעלייענט דער פּראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס קאָמיסיע און עס ווערט אויסגעדריקט אַבּסאָלוטאָריום דער אָבּ-טרעטענדער פערוואַלטונג.

דער בּודזשעט אויף דער סומע פון 1800 זל. ווערט בּעשטעטיגט.

בּיים פּונקט וואַהלען ערקלערט ה' ח. פרייערמויער, אז צוליעבּ דעם וואס ער איז פערנומען בּיי דער אַקטיווער אַרבּייט אין האַנדווערקער-פערבּאַנד, מוז ער רעזיגנירען פון דער פערוואַל-טונג. ער זאָגט אָבּער צו ווייטער מיט-צוהעלפען לויט זיינע כּחות אין דער אַרבּייט פון דער קאַסע.

אין דער פערוואַלטונג ווערען גע-וועהלט די ה"ה: ח. ווייגהאָלץ, י. זיידמאַן, פּאַצאַנאָווסקי, שמולעוויטש, לאַנצמאַן, גרינשפּאַן, עפּשטיין, מיד-לאָזש און פייעס, אלס פערטרעטער: י. ראָזענבּערג, פּשעדבּאָרסקי און שטע-רענבּערג. אין דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע די ה"ה: זינגער און קאָלין.

נאכדעם ווי עס ווערען נאך אָנגענו-מען אייניגע פּרייע פאָרשלאָגען ווערט די פערזאַמלונג געשלאָסען.

פייערליכע פונאַנדערטיילונג פון בּעשיי-ניגונגען פאַר די שילער פון די דערגענ-צונגס - שולען

פערגאַנגענעם שבת צו נאַכטס איז אין לאָקאַל פון האַנדווערקער - פערבּאַנד פאַרגעקומען דאס פונאַנדערטיילען די בּעשייניגונגען פאַר די שילער, יונגלעך און מיידלעך, וועלכע האבּען געענדיגט די דערגענצונגס שולען.

בּיי א פול געפּאַקטען זאַל עפענט דער פּרעזעס ה' סט. מיטלער די פער-זאַמלונג, בּיים פּרעזידיום טיש זיצען די ה"ה: וו. זשעריקער, אַדוואָקאַט ד"ר ל. אַש, ד"ר ת. לעווקאָוויטש, דיר. אינזש. פּושיטוסקער, ש. גראַנעק, לייּ-טערין פּרל. אָוונער, וו. פרייערמויער, מ. בּלום, י. זיידמאַן, ח. פיטעל און סעקרעטאַר א. ווינער.

די לייטערין פּרל. אָוונער האלט דאן אַנ'איינדרוקספולע בּעגריסונגס רעדע און ווינשט די שילערינס ערפאָלג אין זייער ווייטערדיגען לעבּענס וועג. דאן רעדען נאך: דיר. פּושיטוסקער, דיר. מרגליות, ד"ר לעווקאָוויטש, וועלכער גיט איבּער וועגען דעם פּאַטראָנאַט, וואס איז גע-שאַפען געוואָרען בּיי די דערגענצונגס-שולען, ח. פרייערמויער, א. ווייס, סעק. א. ווינער, ש. פראַנק, א. יאַרקאָוויזנע און מ. בּלום, דער לעצטער גיט איבּער אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג פון די דערגענצונגס שולען א גאָלדענעם זשעטאָן דעם ה' סט. מיטלער, אלס אויסדרוק פון דאַנקבּאַרקייט פאַר זיין אונערמידליכער אַרבּייט אויפ'ן דאָזיגען געבּיעט, וואו ער פערנעמט דעם אַמט אלס פּאַרזיצער אין משך פון די לעצטע 10 יאָהר.

ה' סט. מיטלער דאַנקט פאַר דעם כּבוד און ווענדעט זיך מיט א הייסען אַפּעל צו די אַבּסאָלווענטען, אַז זיי זאָלען ווייטער ציהען דעם גאָלדענעם פאָדעם פון דער האַנדווערקער בּעווע-גונג און אלס רייפע, זעלבּסטשטענדיגע בּעלי מלאכות, זאָלען זיי אָנפילען די קאַדרען פון אָרגאַניזירטען האַנדווער-קערטום און בּרענגען כּבוד דעם יודי-שען קבוץ אין פוילען.

די שילער דערלאַנגען דאַן בּלומען און מתנות דער לייטערין פּרל. אָוונער און דעם ערציהער ה' מרגליות, ווי אויך בּלומען די איבּריגע ערציהער.

אַ פערקויפערין

(סקלעפּאָווע) קוואַליפיצירט אין מע-נער-גאַלאַנטעריע און וועש-בּראַנזשע און בּעזיצט די פּוילישע שפּראַך

ווערט געזוכט פון באַלד

בּיי י. רזאַנשינסקי, אַלעע № 29

עס רעדען נאך און דאַנקען די לעה-רער און דער פערוואַלטונג — די אַבּ-סאָלווענטען וואַרגון, יאַבּלאָנקעוויטש, דאַן די שילערין פון דער צווייטער קלאַס בּלומענפּרוכט; פון אַבּסאָלווענטען קרייז — רעדט לוסטיגער, פון דער מענער-שולע — דער אַבּסאָלווענט פיי-גענבּלאַט, וועלכער בּעלייגט אויפ'ן נאָ-מען פון דירעקטאָר פּושיטוסקער 18 זל. פאר'ן פּאַטראָנאַט און פאר'ן יודישען שפּיטאָל.

צום סוף ווערען צוטיילט די בּעשיי-ניגונגען.

די דאָזיגע פייערליכקייט האט זיך אויסגעצייכענט מיט איהר ערנסטקייט און וואַרימער סביבה און האט איבּערגע-לאָזט אויף אלע אַנוועזענדע א זעהר גוטען איינדרוק.

4 יאָהר תפיסה פאַר אַ מערדער

פאַר אָבּזאָגען חתונה צו האָבּען אָוועקגעלעגט מיט א האַק א יונגע אלמנה

„פונ'ם מאָמענט, ווען כ'האָבּ זי דערזעהן צום ערשטען מאָל, בּין איך ווי פערכּישופ'ט געוואָרען. כ'בּין גע-גאַנגען ווי פערבּלענדט און זיך נישט געקענט געפונען קיין אָרט" — אזוי האט געקלינגען דער וידוי פון 30 יעה-ריגען סטעפאַן שעין, וועלכער איז אָנ-געקלאָגט געוואָרען, אַז דעם 15 מאַי האט ער מיט א האַק ערמאָרדעט סטאָ-דאָרא קאָוואַליק.

בּיידע, שעין און קאָוואַליק, האבּען געדינט בּיי איין ערד-בּעזיצער אויף יאַסנאָגורסקאַ 79, סטאַניסלאָוו שטשע-שינסקי.

זי, א יונגע, 35 יעהריגע אלמנה, האט זיך אויסגעצייכענט מיט אונגע-וועהנליכען חן און שעהנקייט. עס איז דעריבּער נישט קיין חידוש, וואס שעין האט זיך אין איהר קרענקליך פערליבּט פון ערשטען אויגענבּליק, נישט האבּענ-דיג קיין האָפנונג אויף געגענזייטיגקייט. גענוג בּלויז א קוק צו טהון אויף איהם, בּעת ער איז געזעסען אויף דער בּע-שולדיגונגס בּאַנק, כּדי צו זעהן, אַז די שעהנע אלמנה קען נישט בּעפעהלען איהר האַרץ צו געהערען צו שעינ'ען, וועלכער האט פיעל וואונדען אויפ'ן פּנים און — אָהנמאַכט פון די בּרעמען איבּער די אויגען.

אינ'ם דאָזיגען פיזיש נישט ענטוויי-קעלטען מיאוס'ען מאַנספּערשוין האט אָבּער געשלאָגען א געפיהלפולע און ראָמאַנטישע נשמה, להוט פון ליעבּע פאַר יעדען פּרייז.

צי איז אמת, ווי שעין האט ער-קלערט, אַז קאָוואַליק האט איהם א געוויסע צייט אַרויסגעוויזען וואַרימערע געפיהלען און פערשפּראָכען מיט איהם חתונה צו האבּען? וואַרשיינליכער ווייזט זיך אַרויס, אז די אומגליקליכע האט איינינע טעג פריהער און אינ'ם טאָג פון מאָרד ערקלערט שעינ'ען, אַז זי וועט מיט איהם קיינמאָל נישט חתונה האבּען.

די גרויזאַמע מאָרד-סצענע האט זיך אָבּגעשפּילט אין שטאָל, וואו סטעפאַניאַ קאָוואַליק האט געמעלקט די קוה. שעין איז אַריין און מיט א זעץ מיט א האַק צושפּאָלטען דעם מח פון דער אלמנה, אָוועקלעגענדיג זי א טויטע אויפ'ן אָרט. דערנאך איז ער אַרויס און אויסגע-טרינקען אין א ווינקעל א גרעסערע דאָזע יאָדינע. א דאַנק דער בּאַלדיגער הילף איז שעין געבּליבּען לעבּען.

דאס קרייז-געריכט האט שעינ'ען אַנערקענט שולדיג אין אויספיהרען דעם מאָרד, נור גענומען אין אַכט א רייה מילדערענדע אומשטענדען און איהם פערמשפּט אויף 4 יאָהר תּפיסה.

א הזכרה אין דער אַלטער שוהל פאַר'ן קדוש שלמה בּן - יוסף

מאָרגען, שבּת בּעת ק־יאת-התורה וועט אָבּגעריכט ווערען א הזכרה פאר דער נשמה פון שלמה בּן יוסף, וועלכער איז אומגעקומען אויף קידוש-השם אויף דער תליה אין עכּו. נאך דער הזכרה וועלען אויך געהאַלטען ווערען רעדעס.

א נייע קינסטלערישע מצבה אויפ'ן היגען בּית-עולם

פערגאַנגענעם זונטאג איז אויפ'ן בּית עולם ענטהילט געוואָרען די מצבה פון פערשטאָרבּענעם היגען אָנגעזעהע-נעם בּעל הבּית ישעיה מיענטקעוויטש ז"ל, וועלכע שטעלט מיט זיך פאָר א קונסט-ווערק. די דאָזיגע מצבה איז אויסגעפיהרט געוואָרען דורך די בּע-וואוסטע וואַרשאַווער קינסטלער אָס-טזשעגא און ווייגטרויב, די זעלבּע, וועלכע האבּען אויסגעפערטיגט די מצבה פאַר'ן רב ז"ל.

די הזכרה אויפ'ן בּית-עולם האט אָבּגעריכט דער אויבּערקאַנטאָר ה' פישעל.

לויהן - הוספה פאַר די שטאָדטישע אַנגעשטעלטע

די שטאָדט-פערוואַלטונג האט געהע-כערט די לויהנען פון אַנ'ערך 50 שטאָדטישע אַנגעשטעלטע אויף דער אַלגעמיינער סומע פון 10 טויזענד זל. יעהרליך. פאַר די אַנגעשטעלטע וועט די הוספה בּעטרעפען פון 8 בּיז 30 זל. חודש'ליך.

די שטאָדט-פערוואַלטונג האט בּיים אָנערקענען די הוספה גענומען אין אַכט די צאָהל פאַמיליען-מיטגלידער און קענטניס פון אַנגעשטעלטען.

נדבות פאר דער געז. „תומכי עניים".

ה' יצחק ליפּסקי צו דער יאָהרצייט פון זיין פערשטאָרבּענער שוויגער-מו-טער 10 קילאָ בּרויט.

ה' מנ־ם שעפּטעל צו דער יאָהר-צייט פון זיין פערשטאָרבּענעם בּרודער שלום ז"ל 10 קילאָ בּרויט.

מעסער-חשבּונות אין דער צווייטער אַלעע

אין דער נאַכט פון דינסטאג אויף מיטוואָך איז בּיי געהיימניספולע אומ-שטענדען צושטאָכען געוואָרען מיט מעסערס דער איינוואוינער פון דער צווייטער אלעע 33, טעכניק קאָזשי-מיעזש זשיוויאַליק. בּסך-הכּל האט ער בּעקומען דריי וואונדען, דערפון איינע א געפעהרליכע.

די דאָזיגע בּלוטיגע פּאַסירונג האט זיך אָבּגעשפּילט פאַר'ן הויז אַלעע 31. די אָנפאַלער איז געלונגען נעלם צו ווערען.

דערזעהענדיג, אז דער פערוואונדע-טער ווערט פון מינוט-צו מינוט שוואַ-כער צוליבּ'ן גרויסען בּלוט-אָבּפלוס, האט זיין חבר ראַכוואל איהם אויף די פּלייצעס אַריינגעטראָגען אין א דער-נעבּענדיגער וואוינונג.

די ערשטע הילף האט דעם פער-וואונדעטען ערטיילט דער אופעליג-דורכגעהענדער דר. עאַשטיין. מיט עס-ליכע מינוט שפּעטער איז אָנגעקומען די פּאַגאָטאָוויע פון דער אובּעזפּיע-טשאַלניע און דעם קרבּן איבּערגעפיהרט אין כירורגישען שפּיטאָל אין דער צווייטער אלעע.

„געלד צו פערדינען איז גרינגער ווי צו האַלטען"

די גרויסע חשיבות פון שפּאָרזאַמקייט אין מענשליכען לעבּען ווערט אפשר אַמטיפסטען אָבּגעשאַצט דורך דער פאָלקס חכמה, אויסגעדריקט אין שפּריכ-ווערטער, וואס זענען א מין צוזאַמענ-פּאַסונג פון דער לעהרע פון דורות-אַלטע ערפאַהרונגען. אין דער שפּראַך פון יעדער אומה ולשון איז פערהאַן א שלל שפּריכטווערטער און גלייכווער-טלעך, וואס לויבּען די מידה פון שפּאָרזאַמקייט—פון „לעבּען מיט חשבּון".

אָבּער די פאָלקס חכמה בּעגנוגענט זיך נישט בּלויז מיט'ן לויבּ פאר דער שפּאָרזאַמקייט: זי זאָגט אָן ראשית-כּל צו בּעוואָרענען דעם אָבּגעשפּאָרטען גראָשען מיט שכל, מיט ישוב הדעת. „בּעסער פריהער בּעוואָרענט איידער שפּעט בּעווינט"—צי איז עס נישט א משל פאַר יענע, וואס אונבּערעכענט בּעהאַלטען ווי זייערע אָבּשפּאָרונגען „אין זאַק" אָדער אין אַנ'אַנדער שטוב-בּעהעלטניש, וואס איז נישט בּעוואָ-רענט נישט פאַר קיין גנבה און נישט פאַר קיין שרפה?

דער געזונדער פאָלקס-שכל שטויסט אָבּער צומייסטען דאס לייכטזיניגע אַרונטערפאַלען נערוועזע שטימונגען אָדער גלאַט נישט געשטויגענע פּחדים. „יוצא בּחפזון — פערלוירען דאס געלד און די הויזען", לערנט אונז א יודיש ווערטיל. „געלד צו פערדינען איז גרינ-גער ווי צו האַלטען", זאָגט אַנ'אַנדער שפּריכוואָרט. מחמת די מטבּע האט א טבע אַרויסצוגליטשען זיך דורך די פינ-גער, און בּלויז דורך אויסדויער און סיסטעמאַטישקייט איז מען בּעוואָרענט מיט'ן ערפאָלג. אין ערגיץ ווידער איז נישטאָ קיין גרעסערע ערבות פון די ווקלאַדען, ווי אויף דעם גוט בּעוואָ-רענטען אָבּשפּאָרונגס-בּיכעל פון פּ. ק. אָ. דער בּעסטער בּעוויז פאַר דער דאָזיגער זיכערקייט איז דער כּסדר'-דיגער וואוקס פון דער צאָהל אָבּשפּאָ-רונגס בּיכלעך און פון דער פּקדונות-סומע אין פּ. ק. אָ.

פון ראַבּינאַט.

דער ראַבּינאַט מאַכט בּעקאַנט, אז די אַלע, וועלכע ווילען זיין גזהר אין עסען כּשר געבּעקס, זאָלען פרייטאג זיך אָנגרייטען געבּעקס אויף זונטאָג.

Kino „LUNA"

זשאָנבּאַלעס

אינ'ם פילם

Pobrali się za wcześnie

פרעהליכסטע, פּיקאַנטסטע קאָמעדיע, סויזענדער קאָמישע סיטואַציעס.

KINO „EDEN".

צו בּיליגע פּרייזען — היסטאָרישע לע-גענדע פון דער געשיכטע פון פּוילען

Ułan Księcia Józefa

אין דער הויפּט-ראָל:

יאַדוויגאַ סמאָסאַרסקאַ